

SİCİLE KAYITLI (MÜSECCEL) GEMİLERİN ANONİM ŞİRKETLERE SERMAYE OLARAK GETİRİLMESİ

Fevzi Fırat GÖZÜYEŞİL*

ÖZ

Bu çalışmanın konusu, sicile kayıtlı (müseccel) gemilerin, 6102 sayılı TTK bağlamında anonim şirketlere aynı sermaye olarak getirilmesidir. Çalışmanın birinci bölümünde, TTK m. 128 ve 343 hükümleri, aynı sermaye teorisi ışığında incelenmiştir. İkinci bölümde, aynı sermaye olarak şirkete getirilebilecek sicile kayıtlı gemilere dair detaylar ele alınmıştır. Evvelâ “sicil” kavramı tanımlanmış; akabinde Millî Gemi Sicili, Yapı Sicili, Türk Uluslararası Gemi Sicili ve Bağlama Kütüğü'nün özel sicil mahiyeti TTK m. 128/2 bağlamında değerlendirilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ilk olarak, TTK m. 128/2'ye göre verilecek şerh veya yapılacak kaydın hukukî etkilerine değinilmiştir. Üçüncü bölümün sonunda ise, sicile kayıtlı gemilerin anonim şirket malvarlığına intikâli incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anonim şirket, Aynı sermaye, Sermaye taahhüdü, Sicile kayıtlı gemi, Gemi sicili.

INVESTING REGISTERED SHIPS TO JOINT STOCK COMPANIES A CAPITAL IN KIND

ABSTRACT

The issue of this study is bringing the registered ships to joint stock company for contribution to the capital in kind under the TCC number 6102. In the first chapter of the study, it is examined the provisions of Article 128 and 343 of TCC in the light of the relevant capital in kind theory. In the second chapter, the registered ships that can be invested in stock companies as capital in kind are presented in detail. Firstly, the concept of register is defined and then it is discussed the nature “particular register” nature of the Turkish National Ship Register, Register for Ships under Construction, Turkish International Ship Register and Home Port Log. In the third and final

* Dr. Araştırma Görevlisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı. e-posta: fevzi.gozuyesil@hbv.edu.tr

ORCID: 0000-0002-3266-1642

DOI : 10.34246/ahbvuhfd.775487

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 04/05/2020

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 14/07/2020

chapter, first the legal effects of annotaiton or registry is mentioned. At the end of the third chapter, the inclusion process of registered ships into stock company assets is examined..

Key Words: *Joint stock company, Capital in kind, Capital subscription, Registered ship, Ship register.*

Giriş (Takdim)

Anonim şirketlerin iktisadî işlevleri, tasarrufları bir araya getirerek kalkınmaya ve üretime matuf bir iktisadî büyüklüğe ulaştırmak; böylece, tasarruf sahiplerine kazanç temin etmek ve millî iktisadî kuvvetlendirmektir. Bu ehemmiyetine binaen anonim şirketler, kamu otoritesinin yoğun alâkasına mazhar olmuştur. Bu alâkanın en belirgin tezahürü, pay sahiplerinin ve şirket alacaklılarının korunması noktasındadır. Türk Ticaret Kanunu'nun 329'uncu maddesinin 2'nci fıkrasına göre pay sahipleri, sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumludur. Bu bakımdan, anonim şirket alacaklılarının yegâne teminatı, şirket malvarlığıdır. Sadece üçüncü şahıs konumundaki alacaklılar için değil; pay sahipleri, çalışanlar ve nihayetinde kamu için de şirket malvarlığı büyük bir önem arz eder. Bu esastan olmak üzere, anonim şirket sermayesinin ve malvarlığının korunması, kanun koyucu tarafından hayatî bir mesele olarak telakki edilmiştir. Binâenaleyh, aynı bir değerın anonim şirkete sermaye olarak getirilmesi, üzerinde hususiyetle durulan bir mesele olmuştur. Bilhassa memleketimizde yaşanmış ve aynı sermaye getirilmesi ile alâkalı şirketin ve tabiatıyla diğer paydaşların zarara uğradığı habis tecrübeler¹; meselenin öğretilde ve kanun koyucu tarafından esaslı bir şekilde ele alınmasını elzem kılmıştır. Sonuç olarak, 6102 sayılı TTK'nin ilgili hükümleri de bu saikler ile ihdas edilmiştir.

Bu makalenin konusu, sicile kayıtlı (müseccel) gemilerin, anonim şirketlere aynı sermaye olarak getirilmesidir. Aynı sermaye getirilmesi, aynı sermayeye değer biçilmesi ile başlayan ve aynı sermayenin şirkete intikâli ile nihayete eren bir süreçtir. Aşağıda bu süreç, sicile kayıtlı gemiler bakımından tafsilatlı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

¹ HİRŞ, s. 253.

I. Anonim Şirketlerde Aynî Sermaye

Türk Ticaret Kanunu'nun 128'inci maddesinin 1'inci fıkrasındaki düzenlemeye göre her ortak, usulüne göre düzenlenmiş ve imza edilmiş şirket sözleşmesiyle koymayı taahhüt ettiği sermayeden dolayı şirkete karşı borçludur. Ortakların şirkete getirmeyi taahhüt ettikleri değer katılma payı; katılma paylarının bir araya gelmesiyle oluşan toplam değer ise sermaye olarak ifade edilir². Anonim şirketlerde, diğer şirketlerden ayırt etmek bakımından bu kavrama *esas sermaye* adı verilir³. Sermayenin taahhüt edilmesine dair kural ve esaslar ise, sermaye unsurunun mahiyetine göre farklılıklar arz eder.

A. Aynî ve Nakdî Sermaye Tasnifi

Türk Ticaret Kanunu'nun 127'nci maddesinde; ticaret şirketlerine sermaye olarak taahhüt edilebilecek değerler, tahdîdî olmayacak şekilde sayılmıştır. Düzenlemeye göre; para, alacak, kıymetli evrak, sermaye şirketlerine ait paylar, fikrî mülkiyet hakları, taşınırlar, her çeşit taşınmaz, taşınır ve taşınmazların faydalanma ve kullanma hakları, şahsî emek, ticarî itibar, ticarî işletmeler, haklı olarak kullanılan devredilebilir elektronik ortamlar, alan adları, gibi değerler, maden ruhsatnameleri ve bunun gibi ekonomik değeri olan diğer haklar ile devrolunabilen ve nakdî olarak değerlendirilebilen her türlü değer, bu kapsamda sermaye niteliğini haiz olabilecektir.

Ticarî bir teşebbüste bulunmak, bir işletme yahut şirket kurmak için ihtiyaç duyulan unsur; halk dilinde de sermaye olarak ifade edilir ki, burada kastedilen ekseriyetle paradan başka bir şey değildir⁴. Bu bakımdan sermayenin para olarak getirilmesi pek tabiidir; buna nakdî sermaye denir. Kezâ anonim şirketlere, paradan başka mal ve haklar da sermaye olarak getirilebilir⁵; bu değerler ise aynî sermaye olarak isimlendirilir⁶. Aynî sermaye

² AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 175.

³ ANSAY, s. 30. Anonim şirketlerdeki asli sermaye sistemi esas sermaye olmakla beraber; kayıtlı sermaye sistemi de kabul edilebilir. Kayıtlı sermaye için bkz. MANAVGAT (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK), s. 311-34; TEKİNALP, s. 73-75. 6102 sayılı TTK m. 463-472'de düzenlenen şarta bağlı sermaye artırımının ise bir sermaye sistemi mi, yoksa bir sermaye artırım türü mü olduğu öğretilde tartışmalıdır. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. KAYA, s. 38; BİÇER, s. 49.

⁴ GÖZÜYEŞİL, s. 22.

⁵ ARSLANLI, s. 32; İMREGÜN, s. 26.

⁶ ANSAY, s. 30; ÇAĞLAR, s. 37; MANAVGAT (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK), s. 344; SEVİ, s. 150. Bununla birlikte, klasik ve kadim tasniften başka; 6102 sayılı TTK bağlamında ticarî işletme ve elektronik ortamların da ayrı bir sermaye konusu olduğu ifade edilmektedir. Bkz.

olarak getirilebilecek değerleri tahdîdî şekilde zikretmenin imkânsızlığından olsa gerek; mefhumu muhalifinden istihraç etmek suretiyle tarif edilmiştir⁷. Mamâfih, aynî sermaye de tıpkı nakdî sermaye gibi, esas sermaye içinde parasal karşılığı ile değer bulur⁸; bu bakımdan, aynî sermayenin şirket bilançosunda gösterilebilmesi icap eder⁹. Nitekim bu parasal değer de, şirket esas sözleşmesine yazılması gerekir (TTK m. 339/2-c).

B. Anonim Şirketlere Aynî Sermaye Olarak Getirilebilecek Değerler

Aynî sermayenin konusunun ve ticaret şirketlerine sermaye olarak konulabilecek değerlerin düzenlendiği TTK m. 127 hükmü, anonim şirketler bakımından da cârîdir. Bununla birlikte anonim şirketlere aynî sermaye olarak getirilebilecek malvarlığı unsurlarının düzenlendiği TTK m. 342'de, özel hüküm mahiyeti ile öncelikle uygulama alanı bulacaktır. Anonim şirketlere aynî sermaye olarak konulabilecek malvarlığı unsurları bakımından, TTK m. 342 hükmü ile TTK m. 127 hem daraltılmış; hem de anonim şirketlere konulabilecek aynî sermayenin özelliklerine atıf yapılmıştır. Bu kapsamda hizmet edimleri, kişisel emek, ticarî itibar ve vadesi gelmemiş alacaklar, anonim şirketlere sermaye olarak getirilemez (TTK m. 342/1). Bunun yanı sıra yine TTK m. 342/1'de, anonim şirketlere getirilebilecek aynî sermaye unsurları üzerinde sınırlı aynî bir hak, haciz veya tedbir bulunmaması; nakden değerlendirilebilmesi ve devrinin kâbil olması gerektiği ifade edilmiştir.

Bu esastan olmak üzere, gemi sicillerine kayıtlı bir geminin de anonim şirketlere sermaye olarak getirilmesi pekâlâ mümkün ve tabîdir. Gemi, aşağıda değineceğimiz hukukî tanımı bir yana bırakılacak olursa; iktisadî değeri haiz cismanî bir varlıktır. Binâenaleyh kural olarak devri kâbidir ve nakden değerlendirilebilir mahiyettedir. Bunun yanı sıra gemilerin anonim şirketlere sermaye olarak getirilebilmesi, bunlar üzerinde sınırlı aynî bir hak, haciz ve tedbir bulunmaması şartına bağlıdır. Düzenlemeye dair geniş kapsamlı bir izahat çalışma konumuzun kapsamını aşacaktır; bundandır ki, kanun koyucunun bu düzenleme ile tamamen sorunsuz ve nizasız bir esas sermaye varlığının teşekkülünü arzu ettiğini ifade etmekle yetinebiliriz. Bununla birlikte, sicile şerh edilmek suretiyle kuvvetlendirilmiş yahut mutlak

PULAŞLI, s. 88-91.

⁷ MEYER, Rz. 215.

⁸ ARSLANLI, s. 32; MANAVGAT (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK), s. 350; ÖZDAMAR, s. 151; ÇONKAR, s. 55.

⁹ HABERSACK/ GOETTE/ KALSS, Rn. 18; MEYER, Rz. 292.

ve aynî bir etki kazanmış olan nisbî hakların; bahsi geçen eşyanın aynî sermaye olarak getirilebilmesini engellemeyeceğinin altı çizilmelidir. Ancak bu tür bir takyidat, şüphesiz aynî sermayenin değerinin tespitinde dikkate alınacaktır¹⁰. Bunun yanı sıra, aynî sermaye konusu gemi üzerinde haciz veya tedbir de bulunmamalıdır. *Haciz* kavramını icra ve iflas hukuku telakkilerine göre anlamakta bir beis yoktur; lâkin *tedbir* kavramı üzerinde durmak gerekir. Tedbirin, ihtiyati tedbir ile sınırlı olmayacak şekilde; ihtiyati haciz gibi aynî sermayenin öz değerini doğrudan etkileyen geçici hukukî koruma tedbirleri olarak anlaşılması gerekir¹¹.

II. Sicile Kayıtlı (Müseccel) Gemi

Sicile kayıtlı gemi mefhumunu tarif etmek için; gemi ve sicil kavramlarını ayrıca ele almak gerekir.

A. Gemi

Gemi, deniz hayatının temel kavramıdır. Deniz ve hatta iç sulardaki ticaret, askeriye, spor veya gezinti gibi insan faaliyetlerinin ekseriyeti gemilerle yürütülmektedir. Deniz ticareti için de hâl budur; denizdeki ticarî faaliyetlerin tamamına yakını gemiler ile gerçekleştirilir. Denizdeki ticaretin ezici nispette gemilerle gerçekleştirilmesi, gemilerin ve taşıdıkları yüklerin çok ciddi iktisadî büyüklüklere ulaşması; gemi ve etrafında teşekkül eden düzenin ehemmiyetini azamî surette arttırmıştır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 931'inci maddesinin 1'inci fıkrasında geminin tanımı şu şekilde verilmiştir: “*Tahsis edildiği amaç, suda hareket etmesini gerektiren, yüzmeye özelliği bulunan ve pek küçük olmayan her araç, kendiliğinden hareket etmesi imkânı bulunmasa da, bu Kanun bakımından gemi sayılır*”¹².

¹⁰ ÇONKAR, s. 97.

¹¹ Aynı yönde bkz. ÇONKAR, s. 105-106.

¹² 6762 sayılı TTK m. 816/1'de gemi; “*Tahsis edildiği gayeye uygun olarak kullanılması, denizde hareket etmesi imkânına bağlı bulunan ve pek küçük olmıyan her türlü tekne*” olarak tarif edilmiştir. 6102 sayılı TTK m. 931/1'de yapılan tanımda ise *tekne* kavramı yerine *araç* kavramı tercih edilmiştir. Tekne, içi oyuk hacimli şeydir (Bkz. ÇAĞA/KENDER, s. 46). 6102 sayılı Kanun'da teknik ve iktisadî hayattaki gelişmeler de dikkate alınarak gemi kavramı mümkün olduğunca geniş kapsamlı olarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Nitekim gemi tanımının, teknik gelişmeler karşısında yeniden uyarlanması her zaman gündemde olacaktır (Bkz. HERBER, s. 93).

Geminin, öncelikle suda hareket edebilme kabiliyetini haiz olması lâzımdır¹³. Suda hareket, su üzerinde durabilmenin ötesinde; seyrüsefer kabiliyeti olarak telakki edilmelidir¹⁴. Seyrüsefer, bir geminin denizde yürütülmesi, yönlendirilmesi veya işletilmesi için icab eden tüm hareketleri (rotanın tespiti, limana giriş-çıkış, hız tayini gibi) kapsar¹⁵. Suda hareket kabiliyetinin ise, geminin tahsis edildiği amaç bağlamında değerlendirilmesi gerekir. Geminin tahsis edildiği amaç, suda hareketi gerektirmelidir; yük ve yolcu taşımacılığı, kılavuzluk ve römorkörlük hizmetleri, suda hareketi gerektiren faaliyetlere örnek olarak sayılabilir. Buna göre suda hareketi gerektirmeyen sondaj platformları¹⁶ ile sürekli olarak iskeleye çekilip lokanta ya da otel olarak işletilen gemiler, TTK bağlamında gemi olarak kabul edilemeyecektir¹⁷. Bir diğer husus ise, geminin pek küçük olmamasıdır. Bu unsur bakımından ise denizcilik telakkileri ile geminin kullanım amacı, mevzuatta öngörülen teknik ayrıntılar ve deniz tehlikelerine karşı koyabilmek gibi bazı kıstaslardan faydalanmak mümkündür¹⁸. Kanaatimiz odur ki; Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği (BKUY) m. 9 bağlamında, herhangi bir sicile yahut Bağlama Kütüğü'ne kaydedilmesi mecburî olmayan, boyu iki buçuk metreden kısa olan deniz ve içsu araçlarının *pek küçük* olarak kabul edilmesi mümkündür.

Gemiler, farklı şekillerde tasnif edilebilirler. Hareket kuvveti bakımından yapılan bir tasnif olarak “motorlu yahut yelkenli”, faaliyet sahası bakımından “deniz veya içsu”, tâbiyeti bakımından “Türk ya da yabancı gemi” gibi

¹³ Türk Ticaret Kanunu'nun 931'inci maddesinde; mülga 6762 sayılı TTK m. 816'daki düzenlemeden farklı olarak “deniz” kelimesi yerine “su” ifadesi tercih edilmiştir. Madde gerekçesinde ise değişiklik; “Denizde hareket yerine, suda harekete öncelik verilmesinin sebebi, iç sularda yapılan taşımaların günümüzde olduğunun aksine kara taşımaları yerine deniz taşımalarına ilişkin hükümlere tâbi tutulmasına duyulan ihtiyaçtır” şeklinde açıklanmıştır. Kanun koyucunun bu tercihinin pratik anlamı, geminin seyrüseferini denizde yahut içsular da icra etmesi arasındaki farkın, kural olarak kaldırılmış olmasıdır. Bununla birlikte düzenleme, hâsıl olan amacın yerleşik tanımlar üzerinde değişikliğe gidilmeden gerçekleştirilebileceği noktasında eleştiri konusu yapılmıştır: SÖZER, s. 23-24; YAZICIOĞLU, s. 46 ve dn. 74.

¹⁴ TEKİL, s. 27; SÖZER, s. 25; CAN, s. 18.

¹⁵ SÖZER, s. 25.

¹⁶ SÖZER, s. 29.

¹⁷ KALPSÜZ, s. 81; ÇAĞA/ KENDER, s. 47; CAN, s. 18; HERBER, s. 94.

¹⁸ KANER, s. 17; SÖZER, s. 31; YAZICIOĞLU, s. 47; ÇAĞA/KENDER, s. 47; CAN, s. 17; KALPSÜZ, s. 77.

tasnifler söz konusu olabilir¹⁹. Hukukî bakımdan mühim bir tasnif ise ticaret gemisi ve ticaret gemisi olmayan gemiler tasnifidir. Ticaret gemisi; kimin tarafından ve kimin adına ve hesabına kullanıldığına bakılmaksızın, suda ekonomik menfaat sağlama amacına tahsis edilen veya fiilen böyle bir amaç için kullanılan gemidir (TTK m. 931/2). Buna göre tahsis amacı, malik yahut işletenin iradesine göre şekillenirken; fiilen böyle bir amaç için kullanılma kıstası ise, böyle bir tahsis amacı olmasa bile, belirli bir seferde yahut sürede suda ekonomik menfaat sağlamasıdır²⁰. Suda ekonomik faaliyet; yük ve yolcu taşımacılığı, kurtarma, römorkaj, açık deniz balıkçılığı gibi faaliyetler olabilir. Ticaret gemileri, özel kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça TTK hükümlerine tâbidir (TTK m. 935/1).

Gemilerin anonim şirketlere sermaye olarak getirilmesinde, geminin türü önemli değildir. Üzerinde sınırlı aynî bir hak, haciz ve tedbir bulunmayan, nakdî olarak değerlendirilebilen ve devrolunabilen tüm gemiler; kural olarak anonim şirketlere sermaye olarak getirilebilecektir (TTK m. 342). Bilhassa sahibi gerçek kişi yahut özel hukuk tüzel kişisi olan gemiler ile ticaret gemilerinin bu kapsamda anonim şirketlere sermaye olarak getirilmesi tabiidir. Devlet gemileri için de kural olarak bir yasak bulunmamakla birlikte; devredilmesinin farklı ve idarî usullere tâbi olması işin tabiatındandır. Mamâfih donanma gemileri gibi münhasıran kamu hizmetine tahsis edilmiş olan gemilerin sermaye olarak taahhüt edilmesi ise işin tabiatına uygun düşmeyecektir.

Gemilerin anonim şirketlere sermaye olarak taahhüt edilmesi hâlinde, bunların mütemmim cüz (bütünleyici parça) ve teferruatlarının (eklent) akıbetini ele almak lâzım gelir. Mütemmim cüz, TMK m. 684/2'de; *yerel adetlere göre asıl şeyin temel unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça ve yapısı değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına olanak olmayan parça* olarak tanımlanmıştır. Bir önceki fıkrada ise; bir şeye malik olan kimsenin, o şeyin mütemmim cüzüne de malik olacağı ifade edilmiştir. Hükümdeki yerel adetler ifadesi, denizcilik örfüne karşılık gelir; bu bakımdan, geminin temel unsuru olan pervane, dümen gibi parçalar bu kapsamda sayılabilir²¹. Teferruat ise, *asıl şeyin malikinin anlaşılabilen arzusuna veya*

¹⁹ Bkz. ÇAĞA/KENDER, s. 49-54.

²⁰ ÇAĞA/KENDER, s. 51; YAZICIOĞLU, s. 50.

²¹ Denizcilik örfüne göre, geminin amacına uygun olarak kullanılmasını sağlayan aslî parçalar ile bilhassa güvenlik bakımından emredici hükümler ile vazedilmiş teknik ve fiziksel unsurlar, bu kapsamda sayılabilir. Tafsilatlı değerlendirmeler için ayrıca bkz. SÖZER, s. 40-41.

yerel âdetlere göre, işletilmesi, korunması veya yarar sağlaması için asıl şeye sürekli olarak özgülünen ve kullanılmasında birleştirme, takma veya asıl şeye bağlanan taşınır maldır (TMK m. 686/2). Mesela, geminin filikalari teferruat olarak kabul edilebilir²². Bir şeye ilişkin tasarruflar, aksi belirtilmedikçe onun teferruatlarını da kapsayacaktır (TMK m. 686/1). Tüm bu izahat karşısında şu hükme varmak caizdir: Şayet bir gemi, bir anonim şirkete sermaye olarak getirilecekse; o geminin mütemmim cüzleri ve teferruatları da, taahhüt edilen ve şirkete intikal eden geminin kapsamına dâhildir. Bununla birlikte, aynî sermaye getirilmesine dair esaslara riayet edildiği sürece, geminin teferruatlarının ayrı tutularak sermaye taahhüdünün ve devrin dışında bırakılması da mümkündür.

B. Türk Gemi Sicil Düzeni ve Gemi Sicilleri

Türk gemi sicil düzeni; esas olarak şu dört sicilden müteşekkildir²³: Millî Gemi Sicili (MGS), Yapı Hâlindeki Gemilere Özgü Sicil (Yapı Sicili), Türk Uluslararası Gemi Sicili (TUGS) ve Bağlama Kütüğü. Bu bapta evvelâ, bu dört sicilin ve bilhassa Bağlama Kütüğü'nün sicil mahiyeti üzerinde durulmuştur. Akabinde ise TTK m. 128/2 bakımından bu sicillerin işlevi olup olamayacağı değerlendirilmiştir.

1. Sicil Kavramı

Türk hukukunda sicil denildiği vakit; akla ilk olarak, tapu sicili ve ticaret sicili gelmektedir. Tapu sicili; Devletin sorumluluğu altında, tescil ve açıklık ilkelerine göre taşınmazlar ile üzerindeki hakların durumlarını göstermek üzere tutulan sicildir (Tapu Sicili Tüzüğü m. 5)²⁴. Ticaret sicili ise, “*ticarî işletme ve tacir ile ilgili iş ve işlemlerin kaydedilmesine yahut bazı hakların kazanılmasına hizmet eden, kanunla ya da yönetmelikle belirlenen iş ve işlemlerin kaydedildiği, resmi nitelikte, aleni bir sicil*” olarak tarif edilmiştir²⁵.

²² Bununla birlikte denizcilik mevzuatında filika bulundurmak bir zorunluluk olarak öngörülmüşse ve filikasız sefere çıkmak yasak ise, bunların mütemmim cüz sayılacağını ifade etmek gerekir.

²³ Türk gemisi olmayan bir geminin, ona Türk Bayrağı çekebilecek kişilere en az bir yıl süreyle kendi adlarına işletilmek üzere bırakılması hâlinde Bakanlık tarafından Türk Bayrağı çekmesine izin verilen gemiler de; Bakanlık tarafından tutulacak özel bir sicile kaydedilecektir (TTK m. 941/3). Bu sicil, Türk gemi sicil düzeninin bir unsuru olarak kabul edilemez; şöyle ki bu sicil, tamamen bayrak çekme kurallarının takibine dair olup, apayrı bir kayıt düzenidir.

²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. ANTALYA (TOPUZ), s. 473-689.

²⁵ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 266. Tafsilatlı bilgi için bkz. Duygu DEMİREL, Ticaret Sicili, Ankara 2016.

Bu iki mühim sicil dışında; sınaî haklar için Türk Patent ve Marka Kurumu nezdinde tutulan siciller, Esnaf ve Sanatkârlar Sicili (Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu m. 67), maden haklarının tutulduğu Maden Sicili (Maden Kanunu m. 38), sivil hava araçları için tutulan Uçak Sicili (Türk Sivil Havacılık Kanunu m. 50), motorlu kara taşıtları için tutulan Trafik Sicili (KTK m. 19) de Türk hukukunda ehemmiyet arz eden diğer sicillerden bazılarıdır.

Evvelâ şu hususu tebarüz ettirmek gerekir; MGS, Yapı Sicili ve TUGS'nin sicil mahiyetine dair herhangi bir tartışma yahut duraksama yoktur. Sicil mahiyeti tartışma konusu olan esasen Bağlama Kütüğü'dür. Bu bakımdan izahatımızı Bağlama Kütüğü üzerinden yapacağız.

Bir kayıt düzeninin sicil mahiyetine dair hususiyetler; öğretilerde birtakım kıstaslara göre ele alınmış ve inceleme konusu yapılmıştır. Bu kıstaslarda ilki, *sicil* lafzının kullanılmış olmasıdır. Bu görüşü benimseyenlere göre; Bağlama Kütüğü ile alâkalı düzenlemeler ve müessesenin ihdasında kanun koyucu, bilinçli olarak sicil kelimesini kullanmaktan kaçınmıştır²⁶. Biz ise lafza sıkı sıkıya bağlı bu yoruma katılmamaktayız. Görüşümüzün aslî mesnedi, sicil kelimesinin etimolojik kökenidir. *Sicil*, Arapça kökenli bir kelime olup; kayıtlar, arşiv, liste, kayıt defteri gibi anlamlara gelir²⁷. Kütük ise, resmi kayıt defteri, bir arada işlenen ve birbirleriyle ilgili olan kayıtların tümü olarak tanımlanmıştır²⁸. Bu bakımdan sicil ve kütük aynı şeydir; sicile kütük de denir²⁹. Bu esastan olmak üzere görüşümüzü en başından ifade edelim: Kanun koyucunun bir kayıt düzenini sicil veya kütük olarak isimlendirmesinin, bu kayıt düzeninin hukukî mahiyeti üzerinde esaslı bir etkisi yoktur³⁰.

²⁶ Bkz. DEMİR, s. 117; ATAMER, (2009), s. 343. “*Sicil*” yerine “*kütük*” kelimesinin tercih edilmesinin yol açtığı tartışmalar ve duraksamaların giderilmesi bakımından; Bağlama Kütüğü'nün ihdasında da Türk Denizcilik Sicili ya da Türk Deniz Araçları sicili gibi bir ismin tercih edilebileceği noktasında bkz. AKSOY, s. 64 ve dn. 7.

²⁷ Arapça-Türkçe Sözlük, s. 188; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 265.

²⁸ Türkçe Sözlük, s. 1565.

²⁹ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 265; Hukuk Sözlüğü, s. 609; Türkçe Sözlük, s. 2107. Nitekim ÇAĞA/KENDER de gemi sicilini, gemilerin kaydına mahsus bir kütük olarak tanımlamıştır (Bkz. ÇAĞA/KENDER, s. 72).

³⁰ Öğretilerde DEMİR, Bağlama Kütüğünün ilk defa mevzuata dâhil edildiği 5897 sayılı Kanun'un gerekçesinden yola çıkarak; Bağlama Kütüğü ile MGS ve TUGS yanında üçüncü bir sicilin kurulmasının amaçlanmadığını ifade etmiştir. Bkz. DEMİR, s. 117. Fakat kanaatimiz odur ki; kanun koyucunun bu yönde bir iradesi Gerekçe'den anlaşılammaktadır. Kanun Gerekçesi için bkz. <https://www2.tbmm.gov.tr/d23/2/2-0266.pdf> (Erişim Tarihi: 15/05/2020).

Bağlama Kütüğü'nün sicil mahiyeti, kamu güvenine mazhar olup olmaması bakımından da değerlendirme konusu yapılmıştır. Bağlama Kütüğü Yönetmeliği (BKUY³¹)'nde ve TTK'de, Bağlama Kütüğü kayıtlarının kamu güvenine mazhar olduğuna dair herhangi bir ifade yoktur. Yönetmelik'in 10'uncu maddesinde rehin ile ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz yahut haciz kararlarının Bağlama Kütüğü'ne kaydedileceği ifade edilmiştir. Bu kayıtların kamu güvenine mazhar olduğuna dair bir husus olmamasının yanı sıra; BKUY m. 14/2'de yer alan devir usulü de dikkate alındığında; Bağlama Kütüğü kayıtlarının hak iktisabıyla bir ilgisinin bulunmadığı ve bu bakımdan hukukî bir değer ifade etmediği ileri sürülmüştür³². Bunun gibi, TTK m. 974'de düzenlenen sicil karineleri, TTK m. 983'de düzenlenen sicile güven ilkesi ve TTK m. 973'de düzenlenen sicilin aleniyeti ilkesinin Bağlama Kütüğü bakımından cârî olduğuna dair herhangi bir düzenleme de bulunmamaktadır³³.

Bağlama Kütüğünün sicil vasfında olmadığına dair görüşün bir diğer mesnedi ise, tapu sicili, ticaret sicili veya gemi sicilinden farklı olarak; Bağlama Kütüğü ile alâkalı muhtemel uyuşmazlıkların adlî mahkemelerin görev alanında bulunmamasıdır. Kezâ muhtemel ihtilafalarda, liman ya da belediye başkanlıklarına itiraz usulünün benimsenmesi ve bu itirazın reddedilmesi hâlinde genel hükümler dairesinde idarî yargı yoluna başvurulabilecek olmasının da bu görüşü desteklediği ileri sürülmüştür. Buna göre Bağlama Kütüğü gemi sicilinden ayrı bir kayıt sistemidir ve bununla özel hukuk ilişkilerinin düzenlenmesi amaçlanmamaktadır³⁴. Bunun yanı sıra Bağlama

³¹ RG: 24.09.2014 tarih ve 29130 sayı.

³² SÖZER, s. 106.

³³ DEMİR, s. 118; SEVİNÇ-KUYUCU, s. 863.

³⁴ DEMİR, s. 118. Bununla birlikte T.C. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 09/04/2012 tarih ve 2012/62 sayılı kararında; "... davacıya ait botun Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca gemi sayıldığı, gemi siciline kayıt yapılma zorunluluğu olduğu gibi, maliklerin ticaret veya özel kullanıma mahsus gemilerini bağlama kütüğüne kayıt yaptırma zorunluluğunun da bulunduğu, aynı Kanunun 845.maddesinde gemi sicilinin muhtevasında "Bağlama Limanının" da gösterilmesi gerektiğinin belirtildiği, dolayısıyla bağlama kütüklerinin gemi sicilinin içeriğinde yer alan bir sicil sistemi olduğu sonucunun doğduğu açıktır.

Bu durumda, bağlama kütüğünün tutulduğu liman başkanlıkları veya belediye başkanlıklarınca, bağlama kütüğü kapsamında yapılan iş ve işlemlere karşı ilgililerince itirazda bulunulabileceği, itirazın reddedildiği durumlarda, itiraz sahibinin genel hükümlere göre dava açma hakkının saklı olduğu yolundaki yönetmelik hükmü gözetildiğinde, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca uyuşmazlığın adli yargı yerinin görevine girdiği sonucuna varılmıştır" gerekçeleriyle Bağlama Kütüğü işlemleri ile alâkalı liman veya belediye başkanlıkları kararlarına karşı itiraz merciinin adli yargı ve Bağlama Kütüğü'nün sicil niteliğinde olduğu karara bağlanmıştır. Mahkeme kararının eleştirisi için

Kütüğü'nün liman ve belediye başkanlıkları nezdinde, ayrı bir teşkilatlanması olmamasının da, Bağlama Kütüğü'nün bir sicil mahiyetinde olmadığını gösterdiği ifade edilmiştir³⁵.

Sicil, esasında kaydî bir düzen sağlamak suretiyle; birtakım hukukî olayların, durumların yahut hakların aleniyetini, doğumunu ya da ispatını sağlamak amacı ile Devlet tarafından veya Devletin gözetimi altında tutulan kayıtlardır. Kanaatimizce bir kayıt düzeninin sicil mahiyetinde kabul edilmesinin ilk şartı, resmî olmasıdır. Bir başka ifade ile sicilin, bizzat Devlet tarafından, Devlet gözetiminde yahut devlet tarafından yetkilendirilen kurum veya kuruluşlarca tutulması gerekir. Bağlama Kütüğü'nün, kendine mahsus ayrı bir teşkilâtı olmamasına rağmen liman veya belediye başkanlıkları nezdinde tutuluyor olması; resmî niteliğini ortaya koymaktadır.

Sicilin, tam bir aleniyet sağlaması ya da kamu güvenine mazhar olup olmaması; esasında kanun koyucu veya düzenleyici otoritenin iktisadî, siyasî yahut içtimâî tercihlerine bağlı olarak değişebilir. Bazı siciller hakların iktisabı bakımından kurucu (ihdasî); bazı siciller açıklayıcı (izharî) mahiyette olabilir. Bunun gibi bir sicil, tapu sicilinde olduğu gibi, tam bir aleniyet veya kamu güveni ile teşhiz edilebileceği gibi; hakların iktisabı yahut ispatı bakımından herhangi bir işlevi olmayacak şekilde, kamu güvenine mazhar olmayan ve salt izharî (açıklayıcı) mahiyette de olabilir. Resmî şekilde tutulan ve işlevi, idarenin iç düzenini tesis etmekle sınırlı olmayan, bir başka ifade ile tam veya kısmî aleniyet sağlayan kayıtlar sicil mahiyetindedir.

Kanaatimiz o ki; Bağlama Kütüğü, Türk gemi sicil düzeninin bir parçasıdır³⁶. Farklı tarih ve farklı gerekçelerle ihdas edilmiş olsa da; MGS,

bkz. YAZICIOĞLU, s. 132 ve dn. 213. Bu noktada ATAMER, Bağlama Kütüğü'ne dair uyumsuzluklar için de adli yargının görevli olması gerektiğini; Bağlama Kütüğü dâhil tüm gemi sicil işlemleri için tek bir sicil mahkemesinin ihdas edilebileceğini ifade etmiştir. Bkz. ATAMER, (2018), s. 69.

³⁵ SEVİNÇ-KUYUCU, s. 865.

³⁶ Bağlama Kütüğü'nün sicil mahiyeti hakkında bkz. ALGANTÜRK LIGHT, s. 51; ATAMER, (2018), s. 56-57; AKSOY, s. 67-69. Bağlama Kütüğü'ne kayıt için liman ve belediye başkanlıklarının sorumlu tutulması, hak sahipliği belgesinin düzenlenmesi, mülkiyetin nakli için tescil şartının aranması, kayıt ile birlikte Türk Bayrağı çekme hakkının kazanılması ve ruhsatname verilmesi, Yönetmeliğin 10. maddesi gereğince ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir kararlarının ve özellikle menkul rehininin kütüğe kaydının gerekmesi de, aslında sicil niteliğinde olduğunu göstermektedir (Bkz. ALGANTÜRK LIGHT, s. 51). Hak sahipliği belgesi, BKUY m. 4/1-ğ'de; bağlama kütüğüne kendi adına gemi, deniz ve içsu aracı kaydettirmek isteyen gerçek veya tüzel kişilerin, gemi, deniz ve içsu aracı üzerindeki mülkiyet haklarını gösterir, mevzuatına uygun düzenlenmiş belge olarak tanımlanmıştır. Bir görüşe göre bu

Yapı Sicili, TUGS ve Bağlama Kütüğü, Türk gemi sicil düzeninin farklı enstrümanları olarak telakki edilmelidir. Nitekim her dört sicilinde de GESBİS³⁷ adlı elektronik ortamda tutuluyor olması da; Bağlama Kütüğü'nün Türk gemi sicil düzeninin bir parçası olduğuna işaret etmektedir³⁸.

2. Gemi Sicillerinin TTK m. 128/2 Bağlamında “Özel Sicil” Mahiyeti

Türk Ticaret Kanunu'nun 128'inci maddesinin 2'nci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; kendi özel sicilleri bulunan malvarlığı unsurlarının anonim şirkete aynî sermaye olarak kabulü için, keyfiyetin bu özel sicillere kaydedilmesi şarttır. Millî Gemi Sicili, TUGS, Yapı Sicili ve Bağlama Kütüğü'nün sicil mahiyetinde olduğunu tespit ettikten sonra; bu sicillerin aynî sermaye getirilmesine dair kurallar bağlamında, *özel sicil* olarak kabul edilip işlev görüp göremeyeceğini değerlendirmek gerekir.

İhdas edilen bir sicil fonksiyonları, kamu otoritesinin iradesi ile şekillenmektedir. Sicilin varlığı; sicil konusu hak veya mallar ile alâkalı her türlü bilginin bu sicile kaydedilebileceği anlamına gelmez. Kezâ Türk hukukunda bazı siciller, ancak bazı hukukî işlemlerin kaydı ile sınırlandırılmıştır. Mesela TMK m. 940'da düzenlenen ve hayvanlar bakımından sicilli taşınır rehnine ilişkin imkândan faydalanılmasını sağlamak amaçlı ihdas edilen hayvan sicili; sadece rehin hakkının kaydedildiği ve bu bakımdan aynî sermaye kuralları bakımından işlevi olmayan bir sicil olarak kabul edilecektir³⁹. Bir başka ifade ile şayet bu sicile kayıtlı hayvanların şirkete sermaye olarak getirilmesi arzu edilecekse; keyfiyetin TTK m. 128/2'ye göre rehinli hayvan siciline kaydı mümkün değildir.

Çonkar, TTK m. 128/2'de öngörülen ve üçüncü kişilerin iyiniyetini bertaraf eden etkinin söz konusu olabilmesini; bunların kaydedildiği özel sicilinde

belge, bağlama kütüğü başkanlığı tarafından düzenlenen bir belge değildir; bu bakımdan bu gerekçe kabul edilemez (Bkz. YAZICIOĞLU, s. 130).

³⁷ GESBİS, gemi siciline kayıt ve tescilin yapıldığı, sicil bilgilerinin elektronik ortamda tutulduğu Gemi Sicil Bilgi Sistemidir (BKUY m. 4/1-g).

³⁸ “Sicil” ile “kütük” kavramlarının birebir birbirlerini karşılamadığı varsayılacak olursa dahi; farklı bir neticeye varmak mümkün görünmemektedir. Sicil ve kütük kelimelerinin terim olarak kullanıldığı TMK'da; sicil, kütük kavramını da içerecek şekilde bir üst kavram olarak kullanılmıştır. Mesela nüfus sicili kapsamındaki doğum kütüğü, ölüm kütüğü, aile kütüğü gibi. Bkz. ATAMER, (2018), s. 52-53. Bu esastan olmak üzere, Bağlama Kütüğü'nün başlı başına bir sicil olmadığı kabul edilse bile; Türk gemi sicil düzeni dairesinde tutulan bir kütük olduğunu kabul etmek gerekecektir.

³⁹ ÇONKAR, s. 411.

alenî olmasına bağlamıştır⁴⁰. Müellif haklıdır; gerçekten, *alenî* olmayan bir sicile yapılacak kaydın TTK m. 128/2'ye göre iyiniyeti ortadan kaldırılabileceği mümkün değildir. Ve fakat bu noktada *aleniyeti*, mutlak, kayıtsız, şartsız bir açıklık olarak anlamamak gerekir. Kanaatimizce amaca matuf ve en azından ilgililer bakımından sağlanabilecek bir *aleniyet* bu noktada yeterli olacaktır⁴¹. Nitekim *aleniyetin* salt objektif olarak değerlendirilmesi de yanıltıcı olacaktır; ticarî hayatın olağan akışı ve basiretli bir işadami gibi davranma mefhumları dairesinde gemi sicillerinin, anonim şirketlere *aynî* sermaye olarak getirilmesi hususunda *aleniyeti* sağladığını kabul etmek gerekir. Bu hâlde değerlendirmelerimizi, bu sicillerin TTK'da ihdas edilmiş olan *aynî* sermaye kurallarının tabiatına ve amacına uygunluğu bakımından yapacağız.

Öğretide, bir sicilin TTK m. 128 bağlamında özel sicillerden olup olmadığını belirlemede; tescil veya kayıt zorunluluğunun bir kıstas olarak ele alındığı görülmektedir⁴². Anonim şirkete *aynî* sermaye olarak getirilmesi kâbil olan gemilerin ekseriyeti, TTK m. 957 ve BKUY m. 9'a göre tescili veya kaydı zorunlu gemilerdir⁴³. Boyu iki buçuk metrenin altındaki deniz araçları⁴⁴ ile Gençlik ve Spor Bakanlığınca tescilli spor kulübü ve federasyonların envanterinde kayıtlı olup münhasıran spor faaliyetleri için kullanılan gemi, deniz ve içsu araçlarının, Bağlama Kütüğü'ne ve inşa hâlindeki gemilerin Yapı Sicili'ne kaydı ihtiyaridir. Şayet bu gemi veya deniz araçlarından biri anonim şirkete sermaye olarak getirilmek istenirse; sicile kayıtlı olup olmamasına bağlı olarak TTK m. 128/7'ye göre şerh/kayıt veya tevdi usulü uygulama alanı bulacaktır.

Türk deniz hukukunda, dörtlü bir sicil düzeni söz konusudur. Bunlar; MGS, TUGS, Yapı Sicili ve Bağlama Kütüğüdür⁴⁵. Esasında her dört sicil de,

⁴⁰ Bkz. ÇONKAR, s. 413-414.

⁴¹ Trafik sicilinin *alenî* sicillerden ve iyiniyeti bertaraf edici bir mahiyeti olmamasına rağmen Yargıtay'ın trafik sicilindeki kaydı incelemeyen bir motorlu taşıtı devralan kimsenin icab-ı hâlde göre kendisinden beklenen ihtimamı göstermemiş olduğu yönündeki kararı için bkz. Yargıtay 15. HD 7.4.1994 tarih ve 1994/2118 sayılı kararı. Kararın eleştirisi için bkz. ÇONKAR, s. 414. Bununla birlikte öğretide, bir sicilin, TTK m. 128/2 bağlamında özel siciller arasında sayılabileceği için; *alenî* sicillerden olmasına gerek olmadığı dahi ileri sürülmüştür. Bkz. AKDAĞ GÜNEY/GÜMÜŞ, s. 7.

⁴² Bkz. ASLAN, s. 118.

⁴³ ATAMER, (2018), s. 88-89.

⁴⁴ Esasında bunların pek küçük olmaları nedeniyle gemi olmadıklarını ifade etmiştik (Bkz. yukarıda Başlık II-A).

⁴⁵ Türk gemi sicil düzeni hakkındaki tafsilatlı tartışmalar, görüşler ve eleştiriler hakkında bkz.

Türk kanun koyucu tarafından ihdas edilmiş millî gemi sicilleridir⁴⁶. Bununla birlikte TTK m. 954 ilâ 995’de düzenlenen ve mezkûr hükümlerde kendine mahsus özel bir adı olmayan aslî sicil, TUGSK m. 2/1-c’de “*Millî Gemi Sicili*” olarak adlandırılmıştır⁴⁷. Biz bu terminolojik keşmekeşte TTK m. 996 ve 997’de yer alan düzenlemelerden bağımsız olarak; MGS, Yapı Sicili, TUGS ve Bağlama Kütüğü’nü *Türk gemi sicilleri* olarak nitelendirmekteyiz. Aşağıdaki başlıklarda, Türk gemi sicilleri hakkında genel izahat yapılmış ve bu sicillerin TTK m. 128/2’de yer alan aynî sermaye kuralları bağlamında; aynî sermaye taahhüdünün kaydına elverişli olup olmadığı hususuna değinilmiştir.

a. Millî Gemi Sicili (MGS)

Millî Gemi Sicili (MGS), TTK m. 954 ilâ 995’de “Gemi Sicili” başlığı altında düzenlenmiş olan; Türk gemi sicil düzeninin aslî sicilidir. Millî Gemi Sicili, liman başkanlığı nezdinde tesis edilen sicil müdürlükleri tarafından, o yerde deniz ticareti işlerine bakmakla görevli olan asliye ticaret mahkemesinin; bulunmadığı takdirde ise, asliye ticaret mahkemesinin, o da yoksa ticaret davalarına bakmakla görevli olan asliye hukuk mahkemesinin gözetimi altında tutulur⁴⁸.

Millî Gemi Sicili’ne tescil bakımından gemileri ikiye ayırmak gerekir: Tescili caiz olan ve tescili caiz olmayan gemiler. Tescili caiz olan gemileri ise; tescili mecburî ve tescili ihtiyarî gemiler şeklinde tasnif etmek mümkündür.

SÖZER, s. 60-62.

⁴⁶ TTK m. 954 ilâ 995’de düzenlenen aslî sicil, TUGS ve Yapı Sicili’nin topyekûn birlikte millî gemi sicilleri olarak adlandırılması da söz konusu olmuştur. Bkz. KURT, s. 7.

⁴⁷ Bunun gibi terminolojik keşmekeşe bağlı olarak, TTK m. 996 ve 997’de bir özel isim olarak “*Türk Gemi Sicili*” ibaresi kullanılmakla birlikte; bununla tam olarak hangi sicil veya sicillerin kastedildiğinin anlaşılacağı ifade edilmiştir. Bkz. SÖZER, s. 61. Öğretide *CAN*, TTK m. 954 ilâ 995’inci maddeleri arasında düzenlenen aslî sicili “*Türk Gemi Sicili*” olarak zikretmiştir. *CAN*, s. 42.

⁴⁸ Millî Gemi Sicili, TTK hükümlerinin yanı sıra 1956 tarihli Gemi Sicil Nizamnamesi’nde de düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu’nun 954’üncü maddesinin 2’nci fıkrası, GSN m. 1 ve 14.3.2011 tarih ve 2011/1557 say. Bakanlar Kurulu Kararına istinaden; İstanbul, Trabzon, Samsun, Zonguldak, Bandırma, Çanakkale, İzmir, Antalya, Mersin ve İskenderun liman başkanlıkları bünyesinde gemi sicil müdürlükleri kurulmuştur. Bu itibar ile gemilerin kaydı bu on sicil müdürlüğünde gerçekleştirilecektir. Her ne kadar Kanun’da “*gemi sicilleri*” ibaresine yer verilmiş olsa da; MGS, Yapı Sicili, TUGS ile Bağlama Kütüğü’nden müteşekkil tek bir Türk gemi sicil düzeni söz konusudur. Bu bakımdan, gemi sicili ibaresi çoğul eki (-ler) ile kullanılacaksa; kastedilenin bu dört sicil olması gerekir. Yoksa her bir sicil müdürlüğünde tutulan kayıtlar ayrı bir sicilin varlığına işaret etmez; sadece farklı sicili müdürlüklerinin sicil kayıtlarını tutmakla görevli ve yetkili olduğunu belirtir. Bu esastan olmak üzere makalede; MGS, Yapı Sicili, TUGS ve Bağlama Kütüğü birer özel isim olarak telakki edilmiş ve bu şekilde kullanılmıştır.

Tescili caiz gemiler, TTK m. 956'da düzenlenmiştir. Buna göre MGS'ye, TTK m. 940'da yer alan düzenleme gereğince, Türk Bayrağını çekme hakkına sahip ticaret gemileri ile TTK m. 935/2-a ve c'de yazılı gemiler kaydolunur. “*Kaydolunur*” ibaresi her ne kadar emredici hüküm olarak anlaşılmaya müsait ise de TTK m. 957'nin “*Tescili zorunlu gemiler*” kenar başlığı altında yer aldığı dikkate alındığında; TTK m. 957'de zikredilenler müstesna olmak üzere TTK m. 956'da sayılanların tescilinin ihtiyarî olduğu sonucuna varılabilir. Türk gemileri⁴⁹ ile yatlar, denizci yetiştirme gemileri gibi sadece gezinti, spor, eğitim, öğretim ve bilim amaçlarına tahsis edilmiş gemiler (TTK m. 935/2-a) ve yabancı bir devlet veya vatandaşı adına Türkiye'de inşa edilen gemiler (TTK m. 935/2-c) MGS'ye tescil edilebilirler. Türk Ticaret Kanunu'nun 957'nci maddesinde yer alan düzenlemeye göre ise, on sekiz gros tonilatoda ve daha büyük ticaret gemilerinin MGS'ye tescili mecburîdir. Bu gemiler, TUGS'ye tescilli olmaları hâlinde, tabiatıyla bu mecburiyete tâbi olmayacaklardır⁵⁰. Türk Ticaret Kanunu'nun 958'inci maddesine göre ise, yabancı gemiler, yabancı bir sicile kayıtlı bulunan Türk gemileri ve donanmaya bağlı harp gemileri, yardımcı gemiler ve Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişilerine ait münhasıran bir kamu hizmetinin görülmesine özgülenmiş gemiler *Türk Gemi Sicili*'ne⁵¹ tescil edilemez.

⁴⁹ “Türk gemisi”, TTK m. 940'da tanımlanmıştır:

“(1) Her Türk gemisi Türk Bayrağı çeker.

(2) Yalnız Türk vatandaşının malik olduğu gemi, Türk gemisidir.

(3) Birden fazla kişiye ait olan gemiler;

a) Paylı mülkiyet hâlinde, payların çoğunluğunun,

b) Elbirliğiyle mülkiyet hâlinde, maliklerinin çoğunluğunun,

Türk vatandaşı olması şartıyla Türk gemisi sayılırlar.

(4) Türk kanunları uyarınca kurulup da;

a) Tüzel kişiliğe sahip olan kuruluş, kurum, dernek ve vakıflara ait olan gemiler, yönetim organını oluşturan kişilerin çoğunluğunun Türk vatandaşı olması,

b) Türk ticaret şirketlerine ait olan gemiler, şirketi yönetmeye yetkili olanların çoğunluğunun Türk vatandaşı olmaları ve şirket sözleşmesine göre oy çoğunluğunun Türk ortaklarda bulunması, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde ayrıca payların çoğunluğunun nama yazılı ve bir yabancıya devrinin şirket yönetim kurulunun iznine bağlı bulunması, şartıyla Türk gemisi sayılırlar.

(5) Türk ticaret siciline tescil edilen donatma iştiraklerinin mülkiyetindeki gemiler, paylarının yarısından fazlası Türk vatandaşlarına ait ve iştiraki yönetmeye yetkili paydaş donatanların çoğunluğunun Türk vatandaşı olması şartıyla Türk gemisi sayılırlar”.

⁵⁰ YAZICIOĞLU, s. 99.

⁵¹ Türk Ticaret Kanunu'nun 958'inci maddesindeki “*Türk Gemi Sicili*” ile kastedilenin, TTK m. 954 ilâ 995'de düzenlenen ve Millî Gemi Sicili olarak adlandırdığımız asli sicil olduğu anlaşılmaktadır.

Gemi, bağlama limanının tâbi olduğu sicil müdürlüğünce tescil olunur (TTK m. 955/1). Bir gemiye ait seferlerin yönetildiği yer; o geminin bağlama limanıdır (TTK m. 946)⁵². Bir geminin seferleri yabancı bir limandan veya bir kara kentinden yahut bizzat gemiden yönetildiği takdirde; malik, gemisini dilediği yer siciline tescil ettirebilir (TTK m. 955/2).

Türk Medeni Kanunu'nun 1007'nci maddesi, gemi sicilleri hakkında da geçerlidir (TTK m. 954/3). Düzenlemeye göre; gemi sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur. Devlet, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder. Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, gemi sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür⁵³. Gemi sicili, alenîdir: Buna göre herkes, sicil kayıtlarını inceleyebilir ve masrafını ödemek kaydıyla onaylı veya onaysız örneklerini alabilir (TTK m. 973).

“*Sicil karineleri*” kenar başlıklı TTK m. 974'de; ispat kolaylığı sağlaması bakımından bazı kayıtların gerçek hâli yansıttığına dair aksi ispat edilebilir karineler öngörülmüştür. Buna göre; sicilde malik olarak kayıtlı bulunan kişinin geminin maliki sayılacağı (1'inci fıkra), sicilde lehine bir gemi ipoteği veya ipotek üzerinde bir hak yahut bir intifa hakkı tescil edilmiş kişinin o hakkın sahibi sayılacağı (2'nci fıkra) ve tescil olunmuş bir hak sicilden silinirse o hakkın artık var olmadığı (3'üncü fıkra) kabul edilecektir⁵⁴. Bunun gibi TTK m. 983'de düzenlenen *sicile güven ilkesi* bağlamında; hukukî bir işlem ile bir geminin mülkiyetini, intifa hakkını, gemi ipoteğini veya ipotek üzerindeki bir hakkı iktisap eden kişi lehine gemi sicilinin içeriği, bu haklarla ilgili olduğu nispette doğru sayılır.

Millî Gemi Sicili'ne tescilli bir geminin bir anonim şirkete aynî sermaye olarak getirilmesi; kural olarak gemi mülkiyetinin anonim şirkete devri mahiyetindedir (TTK m. 131/2). Sicile güvenin düzenlendiği TTK m. 983/1'de mülkiyet, intifa, gemi ipoteği veya ipotek üzerindeki bir hak sahibinin sicile kayıtlı bir hak üzerindeki tasarruf yetkisinin belli bir kişi lehine sınırlandırılması

⁵² 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 819'uncu maddesinde bağlama limanının bir liman olması gerektiği ifade edilmiş iken; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 946'ncı maddesinde bağlama limanı ile alâkalı olarak “yer” ibaresine yer verilmiştir. Bu düzenleme ile bir gemiye ait seferlerin, limanı bulunmayan ve hatta deniz kıyısında olmayan bir yerleşim biriminden yönetilmesi ve bu yerin bağlama limanı olarak kabulü mümkün kılınmıştır.

⁵³ Tapu sicilinin tutulmasında devletin sorumluluğu için bkz. ANTALYA (TOPUZ), s. 589-594.

⁵⁴ Sicil karinelerinin aksini ispat etmek mümkündür; lâkin ispat yükü, sicildeki hâlin aksini iddia eden taraftadır. Bkz. SÖZER, s. 75.

hâlinde; bu sınırlamanın iktisap eden hakkında ancak gemi sicilinde yazılı olması veya onun sicil kaydının doğru olmadığını bilmesi veya bilmesinin gerekmesi şartıyla hüküm ifade edeceği belirtilmiştir. Bu bakımdan, mülkiyet hakkı şirkete aynî sermaye olarak taahhüt edilirken, TTK m. 128/2'den hâsıl olan aynî sermayenin teminat altına alınması amacının gerçekleşmesi için; bu keyfiyetin sicile kaydedilmesi gerekecektir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 977'nci maddesinin 1'nci fıkrasının 2'nci cümlesinde, gelecekte doğacak veya şarta bağlı bir istem hakkının teminat altına alınması amacıyla gemi siciline şerh verilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir. Şerhten sonra gemi veya ipotek üzerinde yapılacak tasarruflar, şerh ile teminat altına alınan hakkı ihlal ettiği ölçüde geçerli değildir⁵⁵. Bir başka ifade ile gemi malikinin gemi üzerindeki tasarruf yetkisinin, geminin aynî sermaye olarak taahhüt edildiğine dair kayıtlı takyidi söz konusudur. İyiniyetli üçüncü kişilerin, sicile kayıtlı olmayan bir takyidin mevcut olmadığına dair güveni kural olarak korunacaktır⁵⁶. Buna göre geminin, aynî sermaye olarak taahhüt edildiği sicile kaydedilmezse; iyiniyetli üçüncü kişilerin iktisabı söz konusu olabilecek ve gemi şirkete intikal etmeyecektir. Bu esastan olmak üzere MGS, hem TTK m. 977/1'de düzenlenen gelecekte doğacak olan hakların teminat altına alınması; hem de TTK m. 983'de düzenlenen sicile güven ilkesi bakımından, TTK m. 128/2'de bahsi geçen özel sicil kavramına dâhildir.

b. Yapı Hâlindeki Gemilere Özgü Sicil (Yapı Sicili)

Yapı hâlindeki gemilere özgü sicil (Yapı Sicili), TTK m. 986 ilâ 994'de düzenlenen; inşası başlamış fakat henüz gemi vasfını kazanmamış yapıların kaydına mahsus sicildir⁵⁷. Yapı Sicili, MGS'yi tutmakla görevli sicil müdürlüklerince tutulur (GSN m. 76). Yapı, yapım yerinin bağlı bulunduğu sicil müdürlüğünce tescil olunur (TTK m. 986/2). Yapı, henüz inşa tamamlanmadan bu sicil müdürlüğünün yetki çevresi dışındaki bir başka yere götürülse de; ilk kaydedildiği sicil müdürlüğü yetkili olmaya devam eder. Şu kadar ki, yapının kayıtlı bulunduğu sicil müdürlüğü, yeni yapım yerindeki sicil müdürlüğüne yapının kaydedilmiş olduğunu bildirir.

⁵⁵ Sicile güven ilkesinin mülkiyet takyitleri bakımından cârî olduğu hakkında bkz. ÇAĞA/KENDER, s. 80.

⁵⁶ KALPSÜZ, s. 247; CAN, s. 53; SÖZER, s. 81.

⁵⁷ İnşanın başlamasından kasıt; Gemi Ve Su Araçlarının İnşa, Tadilat Ve Bakım-Onarım Yönetmeliği m. 5/1'e göre inşa izni alınıp, yapıya ad, numara veya ayırt edici herhangi bir işaretin verilmesidir. Bu andan itibaren Yapı Sicili'ne tescil mümkün olabilecektir (Bkz. ATAMER, (2018), s. 89).

İnşa hâlindeki bir geminin Yapı Sicili'ne tescili, kural olarak ihtiyarîdir (TTK m. 986/1). Hâkezâ inşa hâlindeki gemi üzerinde bir gemi ipoteğinin kurulması yahut yapının ihtiyati ya da kesin haczi veya tersane sahibinin gemi ipoteğinin kurulmasına yönelik talep hakkını teminat altına almak amacıyla şerh verilmesi gerekirse Yapı Sicili'ne tescil söz konusu olabilecektir (TTK m. 986/1). İnşa hâlindeki gemi, malikinin veya kanunî ipotek hakkını tescil ettirmek isteyen tersane sahibinin dilekçesi ile inşa hâlindeki gemilere mahsus sicile kaydolunur. İhtiyati veya icraî haciz kararı almış olan alacaklı da, icra müdürünün yazısı ile inşa hâlindeki geminin sicile kaydını isteyebilir (TTK m. 987).

Yapı Sicili hakkında, TTK m. 954 ve 973 uygulama alanı bulacaktır (TTK m. 991). Türk Ticaret Kanunu m. 954'e göre, TMK m. 1007 Yapı Sicili hakkında da cârîdir; Yapı Sicili'nin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur. Devlet, bu zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder. Türk Ticaret Kanunu'nun 973'üncü maddesine yapılan atfa göre ise Yapı Sicili alenîdir; herkes sicil kayıtlarını inceleyebilir ve giderini ödemek şartıyla onaylı veya onaysız örneklerini alabilir. Şu kadar ki, sicilin sahifelerinin ve sicil kayıtlarının dayanaklarını incelemek ve örneklerini almak isteyen kişinin ilgisini ispat etmesi gerekir (TTK m. 991/1)⁵⁸. Millî Gemi Sicili'ne kayıtlı gemiler ile alâkalı, gelecekte doğacak veya şarta bağlı bir talep hakkının teminat altına alınması amacıyla gemi siciline şerh verilmesinin mümkün olduğunun ifade edildiği TTK m. 977/1 hükmü; Yapı Sicili bakımından da cârî olacaktır. Bunun gibi, Millî Gemi Sicili ile alâkalı ihdas edilmiş olan sicile güven ilkesi, Yapı Sicili hakkında da geçerlidir (TTK m. 991/3). Bu bakımdan, bir üst başlıkta MGS'ye tescilli gemiler için yaptığımız açıklamalar aynen Yapı Sicili ve inşa hâlindeki tescilli yapılar/gemiler için de uygulama alanı bulacaktır.

Tüm bu izahat kapsamında ifade etmek gerekir ki; TTK m. 128/2 bağlamındaki özel sicil kavramının kapsamına; Yapı Sicili de dâhildir. Bununla birlikte Yapı Sicili'ne tescilin ihtiyarî olduğu dikkate alınır; sicile tescil edilmemiş inşa hâlindeki gemilerin anonim şirketlere aynî sermaye olarak getirilmek istenmesi durumunda taşınırlara dair prosedür uygulama alanı bulacaktır⁵⁹. Bu hâlde, inşa hâlindeki gemi tersanede olduğundan; tersane

⁵⁸ Hükmün lafzının, hâsıl olan aleniyet amacına tam anlamıyla sağlamadığı hususunda bkz. SÖZER, s. 82-83.

⁵⁹ Öğretide *ASLAN*, tescili zorunlu olmayan fikir ve sanat eserleri için benzer bir meseleye dikkat çekmiş; nihayet tescili ihtiyari eserler için TTK m. 128/2 şartının aranmaması gerektiği

sahibi güvenilir kişi olarak kabul edilip TTK m. 128/2 hükmünün gereği icra edilebilir.

c. Türk Uluslararası Gemi Sicili (TUGS)

Deniz ticaretinin iktisadî ehemmiyetine binaen devletler, deniz ticareti filolarını mümkün olduğunca büyük ve güçlü tutmak isterler. Deniz ticareti ve ticaret gemilerinin sağladığı vergi geliri, istihdam imkânı ve stratejik avantajlardan faydalanmak; gemilerin ülkelerin kendi gemi sicillerine kaydedilmesi ve kendi bayrakları altında işletilmesine bağlıdır. Hâl böyle iken, ucuz bayrak ya da elverişli bayrak devletleri olarak adlandırılan Malta, Panama, Liberya gibi denizci devletlerin kendi sicillerine kayıtlı gemilere birtakım avantajlar ve muafiyetler (denetim, sosyal güvenlik, vergi gibi) sağlamaları; bu devlet sicillerine olan rağbeti arttırmış ve millî sicillerden kaçış yaşanmıştır⁶⁰. Ucuz bayrak devletlerine bu kaçışı durdurmak ve ticaret filolarının büyüklüğünü ve rekabet gücünü muhafaza edebilmek adına; elverişli bayrak devletleri dışındaki devletler, ikinci bir sicil oluşturma yoluna gitmişlerdir. Bu ikinci sicillerin, tescil şartları nispeten kolaydır ve yüklediği malî ve hukukî yükümlülükler de millî sicillere nispeten daha azdır⁶¹.

Türk Deniz Hukuku'nda da, bu esastan olmak üzere ikinci sicil mahiyetindeki TUGS ihdas edilmiştir⁶². Türk Uluslararası Gemi Sicil Kanunu (TUGSK) m. 3 ve Türk Uluslararası Gemi Sicil Yönetmeliği (TUGSY) m. 5'e istinaden TUGS işlemleri, İstanbul'da kurulan TUGS memurluğu bünyesinde gerçekleştirilecek ve İzmir'de de bir irtibat bürosu kurulacaktır.

TUGSK yürürlüğe girdiği tarihte MGS'ye kayıtlı bulunan TUGSK m. 1 ve 2 kapsamındaki bütün gemiler ve yatlar⁶³, TUGS'ye tescil edilebilir (TUGSK m. 4/1-a). Bu hüküm, TUGSK'nın yürürlüğe girdiği 21/12/1999

kanaatini ifade etmiştir. Bkz. ASLAN, s. 118.

⁶⁰ ÇAĞA/KENDER, s. 85; YAZICIOĞLU, s. 94; KANER, s. 41-42; SÖZER, s. 90.

⁶¹ YAZICIOĞLU, s. 94-95.

⁶² Türk Uluslararası Gemi Sicili'nin ihdas edildiği 4490 sayılı Kanun'un Genel Gereğesi'nde; dünya denizlerinde Türk Bayrağı'nın dalgalandırılması, deniz taşımacılığında rekabet gücünün korunması ve deniz ticareti filosunun küçülmesinin önlenmesi gibi amaçlar zikredilmiştir.

Bkz. <https://www2.tbmm.gov.tr/d21/1/1-0507.pdf> (Erişim Tarihi: 25/05/2020).

⁶³ 4490 sayılı Kanun'un 1'inci maddesinde turizm şirketi envanterlerinde kayıtlı ticarî yatlardan bahsedilmiş; 2'nci maddesinde ise gemi, yat, özel maksatlı ve özel yapılı gemiler düzenlenmiştir.

tarihinde MGS'ye kayıtlı olanların yanı sıra; bugün için de cârîdir⁶⁴. Bunların yanı sıra, yurt içinde inşa edilen gemiler ve yatlar, yurt dışından ithal edilen 3.000 DWT'nin⁶⁵ (yolcu gemileri ile özel maksatlı, özel yapılı gemilerde ise 300 grostonun) üzerindeki gemiler TUGS'ye tescil edilebilecektir. TUGS'ye tescil edilebilecek gemi ve yatlar ise, yine TUGSK'de yer verilen tanımlara göre belirlenecektir⁶⁶. Buna göre *gemi*; kabotaj ve/veya kabotaj harici sularda ticarî amaçla kullanılan her türlü yük, yolcu ve açık deniz balıkçı gemileri ile özel maksatlı ve özel yapılı gemileri⁶⁷ ifade eder (TUGSK m. 2/1-a). Yat ise TUGSK m. 2/1-a'da; *Yat tipinde inşa edilmiş, gezi ve spor amacıyla yararlanılan, taşıyacakları yatçı sayısı otuz altıyı geçmeyen, yük ve yolcu gemisi niteliğinde olmayan, turizm şirketi envanterlerinde kayıtlı ve tonilato belgelerinde "Ticari Yat" olarak belirtilen deniz araçları* olarak tanımlanmıştır. Bu esaslardan olmak üzere, TUGSK hükümleri kapsamında tescilli caiz gemilerin TTK m. 931 bağlamındaki ticaret gemileri olduğu ifade edilebilir⁶⁸. Tüm bu deniz araçlarının TUGS'ye tescil edilebilmesinin malike dair ortak şartı ise; bunların, i) Türkiye'de yerleşik Türk veya yabancı uyruklu gerçek kişilere, ii) Türkiye'de Türk mevzuatına göre kurulmuş şirketlere ait olmasıdır (TUGSK m. 5/1).

TUGS, uygulama esasları bakımından MGS hükümlerine tâbidir. TUGS kayıtlarının gözetimi, yapılan sicil işlemlerine karşı şikâyet ve itirazların incelenip sonuçlandırılmasında, MGS'nin tâbi olduğu mevzuat hükümleri uygulanır (TUGSY m. 6/1-d). Türk Uluslararası Gemi Sicil Kanunu'nda, TUGS ile alâkalı TMK m. 7 hükmünün cârî olacağına dair herhangi bir düzenleme yoktur. Bununla birlikte, TTK m. 954/3 düzenlemesinin TUGS hakkında da uygulanacağı ve bu kapsamda TMK m. 1007'nin TUGS için de cârî olacağı haklı olarak ileri sürülmüştür⁶⁹. Nitekim TUGSY m. 6/1-c'ye göre de TUGS, alenîdir. Tescilli gemi ile ilgili olduğunu belgeleyen herkes gemiye ait bütün sicil kayıtlarını inceleyebilir⁷⁰.

⁶⁴ ATAMER, (2018), s. 71.

⁶⁵ DWT, bir geminin taşıyabileceği en çok ağırlık olup, ham yükün, yakıtın, suyun, kumanyanın, yolcu ve gemi adamlarının kendilerinin ve eşyalarının ağırlıklarının toplamı anlamına gelmektedir (TUGSK m. 2/1-g).

⁶⁶ YAZICIOĞLU, s. 120.

⁶⁷ Özel yapılı ve özel maksatlı gemi ise TUGSK m. 2/1-ı'da ayrıca tanımlanmıştır: "*Tipleri ve evsafları Bakanlık tarafından belirlenen, özel bir amaçla işletilen ve bu amaçla donatılan, yüzmeye özelliği bulunan deniz araçları*".

⁶⁸ ATAMER, (2009), s. 316; KANER, s. 44.

⁶⁹ YAZICIOĞLU, s. 118.

⁷⁰ Sicil kayıtlarının incelemek isteyenlerin ilgili olduklarını belgelemeleri gerektiği ifadesinin

Türk Uluslararası Gemi Siciline ilişkin esaslar, sicilde kayıtlı hakların devri, sicil kaydının terkinine ilişkin usul ve esaslar Bakanlık tarafından hazırlanacak yönetmelik ile tespit edilir (TUGSK m. 6/2). Tescil, terkin, satış, isim değişikliği, ipotek tescili ve diğer benzeri işlemlerin; Türk Ticaret Kanunu ve Gemi Sicil Nizamnamesi'nin, TUGSK'na aykırı olmayan hükümlerine göre yapılacağı ifade edilmiştir (TUGSY m. 14)⁷¹. Bu esastan olmak üzere şerhe dair TTK m. 977'de öngörülen esaslar, TUGS için de geçerlidir⁷². Bu bakımdan aynî sermaye taahhüdünün de, TUGS'ye şerh ya da kaydettirilmesi söz konusu olabilecektir.

d. Bağlama Kütüğü

Bağlama Kütüğü'nün bir sicil mahiyetinde olup olmadığı hususu, yukarıda "II-B-1" sayılı başlık altında değerlendirilmiş ve bir sicil olduğu kanaati serdedilmişti. Bu başlıkta ise, Bağlama Kütüğü'nün ana hatları ile alâkalı kısa bilgiler verilecek ve TTK m. 128/2 bağlamında bir "özel sicil" mahiyetinde olup olmadığı incelenecektir. Bir başka ifade ile Bağlama Kütüğü'nün, aynî sermaye getirilmesine dair kurallar bakımından bir işlevi olup olmadığı değerlendirme konusu yapılacaktır.

"Sicil" olarak addedilen MGS, Yapı Sicili ve TUGS dışında; "*Bağlama Kütüğü*" ismiyle bir başka kayıt düzeni daha tesis edilmiştir. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 655 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 43'üncü maddesine göre; TUGS'ye tescilli olanlar ve MGS'ye tescili zorunlu olanlar dışındaki ticarî veya özel kullanıma mahsus gemi, deniz ve içsu araçlarının malikleri veya işletenleri; söz konusu gemi, deniz ve içsu araçlarını bağlama kütüğüne kaydettirmek zorundadırlar. Hükmün 2'nci fıkrasına istinaden çıkarılan Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği ise 25/09/2014'de yürürlüğe girmiştir⁷³.

aleniyet sağlama amacı ile bağdaşmadığı hakkında bkz. SÖZER, s. 91.

⁷¹ TUGSY m. 14'ün eleştirisi için bkz. ÇAĞA/KENDER, s. 89.

⁷² Aynı yönde bkz. ATAMER, (2018), s. 105.

⁷³ RG: 25.09.2014 tarih ve 29130 sayı. Bağlama Kütüğü ilk olarak 06.05.2009 tarih ve 5897 sayılı Kanun ile Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında 491 sayılı KHK'ye eklenen Ek-12. madde ile ihdas edilmiştir. Bu hükmü istinaden, 14/09/2009 tarihli Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği çıkarılmış; ancak bu yönetmelik, hâlihazırda merî olan 25/09/2014 tarihli Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Bağlama Kütüğü; gemi, deniz ve içsu aracının kaydedildiği, ana ve yardımcı kütüklerden oluşan elektronik kayıt sistemi ve bağlama kütüğü dosyasıdır (BKUY m. 4/1-a). 655 sayılı KHK m. 43'e göre; TUGS'ye tescilli olanlar ve MGS'ye tescili zorunlu olanlar dışındaki ticarî veya özel kullanıma mahsus gemi, deniz ve içsu araçlarının malikleri veya işletenleri; söz konusu gemi, deniz ve içsu araçlarını bağlama kütüğüne kaydettirmek zorundadırlar. Bu esastan olmak üzere Bağlama Kütüğü'nün; MGS ve TUGS'ye kayıtlı olmayan gemi, deniz ve içsu araçlarını kayıt altına alma amacına matuf bir kayıt düzeni olduğu ifade edilebilir⁷⁴.

Bağlama Kütüğü, liman başkanlıklarında ve liman başkanlıklarının yetki alanı dışındaki iç sularda belediye başkanlıkları bünyesinde kurulur. Bağlama Kütüğü'nün iç sularda hangi belediye başkanlıkları bünyesinde tutulacağı Bakanlık tarafından belirlenir (BKUY m. 5/1). Bağlama Kütüğü'nün tutulmasından, liman veya belediye başkanı sorumludur (BKUY m. 7/1).

Bağlama Kütüğü'ne; on sekiz gros tonilatunun altında ve iki buçuk metre ve üzerindeki; MGS'ye veya TUGS'ye tescil edilmemiş ticarî gemi, deniz ve içsu araçları ile boyu iki buçuk metre ve üzerindeki özel kullanıma mahsus gemi, deniz ve içsu araçlarının kaydedilmesi zorunludur (BKUY m. 9/1). Bunların yanı sıra, (i) TTK'nin bayrak çekme hükümlerine bağlı olmaksızın, yabancı uyruklu olup oturma izni bulunan gerçek kişilere ait özel kullanıma mahsus gemi, deniz ve içsu araçları, (ii) Devlete ait olup temel kamu hizmetlerinde kullanılan gemi, deniz ve içsu araçları, (iii) İki buçuk metrenin altındaki ticari ve özel gemi, deniz ve içsu araçları (iv) Gençlik ve Spor Bakanlığınca tescil edilmiş spor kulübü ve federasyonların envanterinde kayıtlı olup da münhasıran spor faaliyetleri için kullanılan gemi, deniz ve içsu araçlarının kaydı ise ihtiyarîdir (BKUY m. 9/2).

Bağlama Kütüğü'ne dair genel izahattan sonra şu suale sıra gelir: Acaba Bağlama Kütüğü TTK m. 128/2'de geçen "özel sicil" kavramına dâhil kabul edilebilecek midir? Bir başka ifade ile anonim şirkete sermaye olarak taahhüt edilen, Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemi veya iç su araçları bakımından bu keyfiyeti TTK m. 125/2'ye göre Bağlama Kütüğü'ne kaydetmek gerekir mi? Bağlama Kütüğü'ne kaydı mümkün olan haklar bakımından; 655 sayılı KHK'nin 43'üncü maddesinde konuya ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır. Bu hâlde, BKUY hükümlerinin uygulama alanı bulacağını ifade etmek gerekir.

⁷⁴ Benzer şekilde bkz. YAZICIOĞLU, s. 128.

Bağlama Kütüğü'ne kaydedilmesi mümkün olan takyidatlar, BKUY m. 10'da sınırlı olarak sayılmıştır: Rehin, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve haciz kararları. Her ne kadar düzenlemede, bu takyidata dair kayıtların, hukukî değerleri ve kamu güvenine mazhar olup olmadıkları ile alâkalı bir sarahat yoksa da⁷⁵; BKUY m. 14 ile beraber düşünüldüğünde, Yönetmelik yoluyla da olsa bu kayıtlara aleniyet esaslı ve özel hukuk ilişkilerini etkileyen bir işlev yüklendiği ifade edilmelidir⁷⁶. Nitekim BKUY m. 23'e göre de Bağlama Kütüğü kayıtları alenidir. İlgilerini ispatlamaları kaydıyla herkese bağlama kütüğü kayıt örneği verilebilir.

BKUY m. 14/1'de yer alan düzenlemeye göre; Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçlarının mülkiyetinin devrini konu alan hukukî işlemlere yönelik belgelerin başkanlıklar huzurunda veya noterde düzenlenmesi zorunludur. Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemi, deniz ve içsu aracının devrine dair sözleşmenin noterde yapılması hâlinde; devreden, devri yapılacak araç üzerinde bulunan takyidatın yer aldığı ve satışın yapıldığı tarihle aynı tarihli bağlama kaydı örneğini, devralanın incelenmesi amacıyla notere sunar (BKUY m. 14/2). Bu düzenleme ile Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı takyidatın, işlem tarafı olacak kimse tarafından öğrenilmesi amaçlanmıştır. Devir sözleşmesinin başkanlıklarda yapılması hâlinde ise Bağlama Kütüğü'nde yer alan takyidat zaten öğrenilmiş olacaktır. Buna göre, BKUY m. 14/2 ile işlem güvenliğinin ve en azından işlemin karşı tarafı için aleniyetin sağlanması amaçlanmıştır. Bu bakımdan Bağlama Kütüğü'nde yer alan bu takyidatın, bu kayıtlara güvenerek gemi, deniz veya içsu aracını iktisap edenler hakkında hiçbir anlamı ve hukukî etkisi olmadığını ifade etmek kanaatimizce yerinde olmayacaktır. Her ne kadar, Bağlama Kütüğü kayıtları bakımından sicile güven ilkesinin câri olduğuna dair açık bir hüküm bulunmasa da; resmi sicil ve senetlerin, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturduklarına dair TMK m. 7'ye göre, Bağlama Kütüğü kayıtlarının gerçek hâli yansıtmadığı iddiası, dürüstlük kuralları dairesinde çoğu zaman ileri sürülemeyecektir⁷⁷.

Binâenaleyh ifade edilebilir ki, Bağlama Kütüğü, TTK m. 128/2 bağlamında bir özel sicil olarak kabul edilerek; aynî sermaye taahhüdüne dair sınırlamanın işlenmesine ve bu şekilde TTK m. 128/2'den hâsıl olan amacın gerçekleştirilmesine son derece müsaittir. Böylece, hem anonim şirketlere

⁷⁵ SÖZER, s. 106.

⁷⁶ Benzer şekilde ATAMER, (2018), s. 56. Aksi yönde bkz. DEMİR, s. 120.

⁷⁷ ÇAĞA/KENDER, s. 81; KANER, s. 38.

hâkim olan sermayenin korunması ilkesi; hem de Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı deniz ve içsu araçlarının kamu otoritesi tarafından takibi bakımından faydalı bir netice hâsıl olacaktır. Mamâfih, BKUY m. 10'da zikredilenlerden başka bir takyit ya da şerhin, Bağlama Kütüğü'ne kaydının mümkün olmadığı ileri sürülmüştür⁷⁸. Bu noktada, BKUY m. 10'a, TTK m. 977/1'de yer alan "*Gelecekte doğacak veya şarta bağlı bir istem hakkının teminat altına alınması amacıyla gemi siciline şerh verilmesi mümkündür*" hükmüne benzer bir ifadenin eklenmesi, duraksamayı bir ölçüde de olsa giderebilecektir. Ne var ki, TTK m. 128/2'deki sarâhat karşısında, hem kanunî düzenleme olarak Yönetmelik hükmüne üstün olması, hem de konu itibariyle özel hüküm niteliğinde olması hasebiyle; TTK m. 128/2 hükmünün Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemi ve araçlar için de uygulama alanı bulabileceği kanaatindeyiz. Emredici hüküm niteliğinde olan TTK m. 128/2'nin; mezkûr keyfiyetin, BKUY hükümlerinde kaydı mümkün takyitler arasında sayılmaması nedeniyle bertaraf edilmesi mümkün değildir⁷⁹.

III. Sicile Kayıtlı Gemiler Bakımından Aynî Sermaye Getirilmesi Prosedürü

Sicile kayıtlı gemilerin anonim şirketlere sermaye olarak getirilmesinden kast, geminin mülkiyetinin şirkete intikâlidir. Nitekim şirket sözleşmesinde veya esas sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, sermaye olarak konan ayınların mülkiyeti şirkete ait ve haklar şirkete devredilmiş olur (TTK m. 131/2). Mülkiyetin intikâli, bir başka ifade ile ifanın tamam olması; taahhüt ve tasarruf işlemlerinin gerçekleştirilmesine bağlıdır⁸⁰. Bu işlemlere dair genel esaslar ise, anonim şirketler bakımından farklı şekillerde ortaya çıkar.

Sermayenin korunması ilkesi, üçlü bir sacayağı üzerinde yükselir: Şeffaflık, kontrol ve sorumluluk⁸¹. Aynî sermaye getirilmesine dair düzenlemelerde de, bu yaklaşımların tezahürleri söz konusudur. Aynî sermayeye mahkemece atanmış bilirkişilerce değer biçilmesi, değerlendirme raporunun mahkemece tasdik edilmesi, ticaret siciline kayıt ve şerh, ticaret sicil müdürünün inceleme görevi ve yetkisi, kuruluştan doğan sorumluluk gibi kanunî düzenlemeler; bu üçlü sacayağının birer tezahürü mahiyetindedir. Bu esastan olmak üzere aynî sermaye getirilmesine dair esaslar da bu hukukî

⁷⁸ Bağlama Kütüğü'ne şerh verilemeyeceği hakkında bkz. ATAMER, (2018), s. 105.

⁷⁹ TTK m. 128/2'nin emredici hüküm mahiyeti hakkında bkz. PULAŞLI, s. 92.

⁸⁰ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 177; PULAŞLI, s. 93.

⁸¹ MEYER, Rz. 90.

enstrümanların manzumesinden ibarettir. Bu noktada, aynî sermaye getirilmesi bakımından iki temel risk unsuru vardır: Aynî sermayenin aşırı değerlendirilmesi ve aynî değerın şirkete sağlıklı bir şekilde intikâl ettirilememesi⁸².

Sicile kayıtlı gemilerin anonim şirkete aynî sermaye olarak getirilmesinin, kural olarak TTK m. 131/2 bağlamında mülkiyetin devrini gerektirdiği ifade edilmiştir. Mülkiyetin devri bu bakımdan, borçlar hukuku nazariyesine uygun olarak taahhüt ve tasarruf işlemlerinden müteşekkil olacaktır.

A. Geminin Aynî Sermaye Olarak Taahhüdü

Aynî sermaye taahhüdü, hem şekil, hem de öncesindeki hazırlık işlemleri ve sonrasındaki tamamlayıcı işlemler bakımından mevsuf bir taahhüttür. Taahhüt, esas sözleşmedeki imzaların noterce tasdiki ile tamam olur. Bununla birlikte, öncesinde aynî sermaye mahiyetindeki gemiye değer biçilmelidir. Değer biçme süreci, taahhüdün hazırlık safhası olarak ifade edilebilir. Tespit edilen değer ile birlikte aynî sermayeye dair ayırt edici bilgilerin kaydedildiği esas sözleşmede yer alan imzaların tasdiki ile birlikte taahhüt gerçekleşir. Akabinde aynî sermaye taahhüdünün teminat altına alınması için, tamamlayıcı bir şart mahiyetinde sicile şerhi veya kaydı gerekir.

1. Gemiye Değer Biçilmesi (TTK m. 343)

Anonim şirket esas sözleşmesinin içeriğinin düzenlendiği TTK m. 339/2'de; paradan başka sermaye olarak konan hak ve ayınlardan, bunların değerlerinin, bunlara karşılık verilecek payların miktarının esas sözleşmeye yazılacağı ifade edilmiştir. Buna göre öncelikle, sermaye olarak getirilecek geminin, değerinin belirlenmesi gerekmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 343'üncü maddesine göre; şirkete konulacak aynî sermaye ile kuruluş sırasında devralınacak işletmelere ve ayınlara, şirket merkezinin bulunacağı yerdeki asliye ticaret mahkemesince atanan bilirkişilerce değer biçilir⁸³. Düzenlemenin nazarı temeli, anonim şirketlerde sermayenin korunması ilkesine istinat eder⁸⁴; nitekim şirket, pay sahipleri ve alacaklıların menfaatlerine hâlel gelmemesi bakımından, aynî sermaye değerinin tartışmaya mahal vermeyecek bir şekilde tespit edilmesi gerekir⁸⁵. Bu noktada, aynî sermaye sürecine dair esasların

⁸² MEYER, Rz. 1045.

⁸³ Aynî sermayeye değer biçilmesi hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. ÇAĞLAR, s. 35-53; KARAMAN COŞGUN, s. 333-348.

⁸⁴ Bkz. TTK m. 343 gerekçesi.

⁸⁵ ÇAĞLAR, s. 40.

doğrudan amaçlarından birinin, aşırı değerlemenin önlenmesi olduğu ifade edilebilir⁸⁶. Bu hüküm ile aynî sermayenin değerinin, mahkemece tayin edilen uzman ve tarafsız bilirkişiler tarafından takdir edilmesi öngörülmüştür.

Anonim şirket esas sermayesinin mahiyeti itibariyle, aynî sermayenin değerinin parasal bir karşılık olarak tespit edilmesi gerekir. Türk Ticaret Kanunu'nun 343'üncü maddesinde geçen “*tam değer*” kavramı esas alınarak; değer biçme, konjonktürel piyasa şartlarından bağımsız, öz değer tespitine dair bir faaliyet olarak telakki edilmiş ve kavramın fiyattan farklı olduğu ifade edilmiştir⁸⁷. Bunun yanı sıra, değer kavramının her zaman sabit bir rakama karşılık gelmeyeceği ve piyasa şartlarından etkilenmesinin mümkün olduğu da ifade edilmiştir⁸⁸. Kanaatimiz odur ki bilirkişi tarafından değer tespiti yapılırken; piyasa şartlarının ve mevcut iktisadî konjonktürün de dikkate alınması gerekir. Bu değerlendirme yapılırken geçici dalgalanmalardan kaynaklanan artış ve eksilmeler de hesaba katılmalıdır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 343'üncü maddesindeki düzenlemeye göre; anonim şirkete getirilecek aynî sermayeye şirket merkezinin bulunacağı yerdeki asliye ticaret mahkemesince tayin edilen bilirkişilerce değer biçilecektir. Bilirkişi sayısı mahkeme tarafından belirlenecek ve tabîi olarak konunun uzmanları arasından seçilecektir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 268'inci maddesindeki düzenlemeye göre bilirkişiler, bölge adliye mahkemelerinin yargı çevreleri esas alınmak suretiyle bilirkişilik bölge kurulu tarafından hazırlanan listede yer alanlar arasından seçilir. Şayet yargı çevresinde ilgili sahada uzman yoksa bir başka yargı çevresinin listesinden de seçim yapılabilir. Buradan da bir uzman bilirkişi tayini yapılamazsa; mahkeme, resen liste dışından bir uzmanı bilirkişi olarak görevlendirebilir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 343'üncü maddesi ile aynî sermayeye değer biçilmesinde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemenin kesin yetkili kılınmış olmasının; tatbikatta birtakım sorunlara yol açabileceği ifade

⁸⁶ MEYER, Rz. 91.

⁸⁷ MANAVGAT (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK), s. 352-353.

⁸⁸ Bkz. ÇONKAR, s. 319. Nitekim *değer* kavramını, piyasa şartları ve fiyatından tamamen ayrı düşünerek izah etmek pek mümkün görünmemektedir. Bu minvalde farklı değer tanımları için bkz. KÖKTÜRK/KÖKTÜRK, s. 57-62.

edilmiştir⁸⁹. *Özdamar*, meseleye taşınmazlar açısından dikkat çekerken⁹⁰; gemiler bakımından mesele daha da karmaşık bir hâle gelmektedir. Şirket merkezinin bir liman şehri olmaması hâlinde; bilirkişi incelemesinin istinabe yoluyla yapılması gerekecek ve bir zaman kaybı söz konusu olabilecektir. Bu noktada, geminin bağlama limanı ya da sicil çevresindeki mahkemenin de yetkili olarak kabulü mâkûl bir düzenleme olabilirdi. Bununla birlikte Kanun'un lafzî karşısında, bu yoruma ulaşabilmek şu an için mümkün değildir. Kezâ aynî sermaye konusu geminin seferde olması da, değer biçilmesini geciktirebilecektir. Bu husus da göz önüne alınacak olursa; gemiler için işletilecek değer biçme prosedürünün uzamasının, biraz da denizcilğin tabiatından kaynaklanabileceğini ifade etmek gerekir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 343'üncü maddesinde, bilirkişilerin raporlarını hangi değerlendirme usulüne bağlı olarak tanzim edeceklerine dair bir ifade yer almamaktadır. Ne var ki, bilirkişiler tarafından hazırlanan değerlendirme raporunda, tatbik edilen değerlendirme usulünün somut olayın özellikleri açısından herkes için en adil ve uygun seçim olduğu açıklanır. Bunun yanı sıra, aynî sermaye konusu değer (geminin), inşa yeri ve yılı, boyutları (boy/en/genişlik), gros veya net tonilatosu, makine gücü, cinsi (ticarî, gezinti vs.) gibi kıstasların; değer tespitinde ne şekilde ve nasıl değerlendirildiğine de yer verilmelidir⁹¹. Bilirkişi raporunda ayrıca, sermaye olarak getirilen gemi karşılığında tahsis edilmesi gereken pay miktarı ile Türk Lirası karşılığı, tatmin edici gerekçelerle ve hesap verme ilkesi çerçevesinde açıklanır (TTK m. 343/1). Hükümde, raporun asgarî içeriği düzenlenmiştir; somut olayın mahiyeti daha geniş bir izahatı gerektirecek olursa, bu hususlara da raporda yer verilmelidir⁹².

Bilirkişilerce hazırlanan değerlendirme raporuna, kurucular ve menfaat sahipleri tescil ve ilana kadar itiraz edebilir (TTK m. 343/1)⁹³. İtiraz, biçilen

⁸⁹ Bkz. KENDİGELEN, s. 197. Bununla birlikte, aynî sermayenin parasal ve pay karşılığına şirket esas sözleşmesinde yer verilmesi kuralı (TTK m. 343); değer biçilmesinin esas sözleşmedeki imzaların tasdikinden önce gerçekleştirilmesini gerekecektir. Esas sözleşmenin henüz tamam olmadığı bu safhada, tabiatıyla şirket merkezinin belirlenmiş olmayacağı; bu nedenle aynî sermayeye değer biçecek bilirkişilerin şirket merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemece atanacağı hükmünün işlevselliğinin olmadığı ifade edilmiştir (Bkz. ÇONKAR, s. 322).

⁹⁰ ÖZDAMAR, s. 151.

⁹¹ Benzer şekilde bkz. ÇAĞLAR, s. 40.

⁹² MANAVGAT (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK), s. 353.

⁹³ TEKİNALP, s. 158. Buna karşın Kanun'da itiraz için herhangi bir süre öngörülmemiş olma-

değerin geminin gerçek değerinden eksik ya da fazla olduğu ile alâkalı olarak bilirkişiler tarafından tercih edilen değerlendirme usulüne yönelik olabilir. Mahkeme, itirazı haklı bulursa; rapordaki eksikliklerin bilirkişiler tarafından giderilmesine yahut da yeni bilirkişi tayinine karar verebilir⁹⁴. Mahkeme tarafından onaylanan değerlendirme raporları ise kesindir.

2. Esas Sözleşme

Anonim şirketlere aynî sermaye getirilmesinin, mülkiyet hakkının intikâlini gerektirdiği; işbu intikâlin ise taahhüt ve tasarruf işlemlerinden müteşekkil olduğu ifade edilmişti. Taahhüt işleminin şirketler hukuku bakımından tezahürü şirket sözleşmesidir. Şirket sözleşmesi, anonim şirketler bakımından, şirket kurma iradesinin, şirket kurucularının imzalarının noter tarafından tasdik edildiği esas sözleşme ile açıklanması neticesinde tamam olur (TTK m. 335/1). Sicile kayıtlı bir geminin de anonim şirkete sermaye olarak taahhüt edilmesinde, aynî sermaye konusu geminin, imzaları tasdik edilmiş esas sözleşmede yer alması gerekir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 128'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında, sermaye olarak taşınmaz mülkiyeti veya taşınmaz üzerinde var olan veya kurulacak olan aynî bir hakkın konulması borcunu içeren şirket sözleşmesi hükümlerinin, resmî şekil aranmaksızın geçerli olduğu ifade edilmiştir. Düzenlemede sadece taşınmazlardan bahsedilmektedir; lâkin devri şekle tâbi olan diğer değerler bakımından da bu esasın cârî olacağı kanaatindeyiz⁹⁵. Esas sözleşmede yer alan imzaların tasdiki ile şekil şartı yerine getirilmiş olur⁹⁶.

Sicile kayıtlı bir geminin mülkiyetinin devri, TTK m. 1001'de düzenlenmiştir⁹⁷. Buna göre *i*) malik ile iktisap edenin, mülkiyetin iktisap edene devri hususunda anlaşmaları ve *ii*) geminin zilyetliğinin iktisap edene geçirilmesi şarttır (TTK m. 1001/1). Mülkiyetin devrine ilişkin anlaşmanın

sı eleştiri konusu yapılmıştır. Bkz. ÖZDAMAR, s. 152; MANAVGAT (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK), s. 353.

⁹⁴ MANAVGAT (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK), s. 353; KARAMAN COŞGUN, s. 341.

⁹⁵ Aynı yönde bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 178; PULAŞLI, s. 96-97; AKDAĞ GÜNEY/GÜMÜŞ, s. 8; SEVİ, s. 192; ASLAN, s. 124 ve dn. 457.

⁹⁶ BAHTİYAR, s. 54; AKDAĞ GÜNEY/GÜMÜŞ, s. 8;

⁹⁷ Yapı Siciline kayıtlı gemiler bakımından da, mülkiyetin devri bakımından aynı esaslar uygulanır (TTK m. 1011). Kezâ TUGSK m. 6 ve TUGSY m. 14 uyarınca, TUGS'ye kayıtlı gemilerin mülkiyetinin iktisabı ile ilgili TTK gemi sicillerine dair hükümleri uygulama alanı bulur.

ise yazılı şekilde yapılması ve imzaların noterce tasdik edilmesi gerekir. Kezâ bu anlaşma, gemi sicil müdürlüğünde de yapılabilir. Zilyetliğin devralana geçirilmesi ise, TMK m. 977 ilâ 980 hükümlerine göre gerçekleşecektir⁹⁸. Mülkiyetin intikâli için bunlar kâfidir; gemi siciline kaydın, mülkiyetin intikâli bakımından herhangi bir ihdasî işlevi yoktur⁹⁹. Yazılı sözleşme ve imzaların noterce tasdiki veya anlaşmanın sicil müdürlüğünde yapılması; gemi mülkiyetinin devri bakımından resmî şekildir¹⁰⁰. Bu esastan olmak üzere, sicile kayıtlı geminin mülkiyetinin şirkete aynî sermaye olarak taahhüt edildiğini içeren şirket sözleşmesi hükümleri, resmî şekil aranmaksızın geçerlidir (TTK m. 128/3). Geminin aynî sermaye taahhüdü olarak yer aldığı esas sözleşme, gemilerin intikâli bakımından resmî şekil yerine geçer.

Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı bir geminin mülkiyetinin devri de, BKUY m. 14 bağlamında resmî şekle tâbidir¹⁰¹. Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçlarının mülkiyetinin devrini gerektiren hukukî işlemlere yönelik belgelerin, başkanlıklar (liman veya belediye) huzurunda veya noterde düzenlenmesi zorunludur. Başkanlıklar veya noter dışında yapılmış mülkiyetin devrini amaçlayan işlemler geçersizdir; bu tür işlemlerde hak sahibi olarak

⁹⁸ SÖZER, s. 118-119.

⁹⁹ YAZICIOĞLU, s. 157; SÖZER, s. 118.

¹⁰⁰ Farklı mülâhazalar için bkz. SÖZER, s. 119-120.

¹⁰¹ Yargıtay 11. HD'nin 19/11/2014 tarih ve 2014/17936 sayılı kararında; “*kurtarma yardımı hizmeti alan “Ç...” adlı gemi, gemi siciline kayıtlı olmayıp bağlama kütüğüne kayıtlıdır. TTK 996. ve 997. maddeleri gereğince, Türk Gemi Siciline kayıtlı olmayan Türk gemileri üzerindeki mülkiyet ve sınırlı aynı haklar hakkında ise Türk Medeni Kanunu'nun taşınırlara dair hükümleri uygulanır. O halde mahkemece, geminin gemi siciline kayıtlı olmayıp, bağlama kütüğüne kayıtlı olduğu gözden kaçırılarak resmi şekil şartının yerine getirilmediği gerekçesiyle gemi satış akdinin geçersiz olduğu yönünde karar verilerek davalı aleyhine hüküm kurulması doğru olmamıştır*” denilmek suretiyle; Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçlarının devri bakımından, Yönetmelik'in değil, taşınırlara dair hükümlerin uygulanacağı karara bağlanmıştır. Nitekim öğretilerde de ekseriyetin kanaati bu yöndedir. Bkz. DEMİR, s. 149. Bir diğer görüş ise, BKUY m. 14 ile TMK'nin taşınır devrine dair kuralına bir ilave yapıldığı; mülkiyetin devrine ilişkin anlaşmanın BKUY m. 14'te belirlenen şekle uygun olarak yapılması ve zilyetliğin devredilmesinin gerektiği noktasındadır. Bkz. SEVİNÇ/KUYUCU, s. 877. AKSOY ise 5897 sayılı Kanun'un Ek-12. maddesinde yer alan “*Bağlama kütüğüne kayıtlı gemi, deniz ve iç su araçlarının mülkiyetinin devrini amaçlayan sözleşmelerin ilgili liman veya belediye başkanlıkları huzurunda yapılması zorunludur. Aksi takdirde sözleşme geçersiz olur*” hükmü ile sicile kayıtlı olmayan gemiler bakımından taşınır hükümlerine atıf yapan eTTK m. 867 (yTTK m. 997)'nin uygulama alanı kalmadığını ifade etmiştir. Bkz. AKSOY, s. 98 (Müellifin görüşünü serdettiği tarihte, şekil şartının bir kanun hükmüne istinat ettiğini ifade etmek gerekir. Bugün itibarıyla, devir usulünün BKUY'da düzenlendiğinden bahisle şekil şartına dair Yönetmelik hükmünün geçersiz olduğu ileri sürülmüştür Bkz. DEMİR, s. 151).

gözükən kişi adına kayıt yapılmaz (BKUY m. 14). Bu bakımdan, Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı bir geminin aynî sermaye olarak taahhüt edildiği esas sözleşme; liman veya belediye başkanlığı veya noter huzurunda düzenlenecek olan mülkiyetinin devrini gerektiren hukuki işlemlere yönelik belge yerine geçer.

Esas sözleşmeye aynî sermayenin değeri, cinsi, büyüklüğü, sicil kaydı gibi birtakım tanıtıcı unsurların dercedilmesi gerekir¹⁰². Gemiler için de bu esaslar cârîdir; esas sözleşmeye geminin adı ve sicil numarasının yazılması yeterlidir. Nitekim bu bilgiler, gemi ile alakalı tafsilatlı tüm bilgilere ulaşmayı sağlar. Bununla birlikte duraksamaya yer vermemek ve muhtemel ihtilafların önüne geçmek adına; geminin boyutları (boy/en/derinlik) ve hacmi (gros ve net ton) gibi bazı bilgilere de yer verilebilir.

3. Katılma Payı Geminin Güvence Altına Alınması (TTK m. 128/2)

Türk Ticaret Kanunu'nun 128'inci maddesinin 2'nci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre, şirket sözleşmesinde veya esas sözleşmede bilirkişi tarafından belirlenen değerleriyle yer alan taşınmazlar tapuya şerh verildiği; fikrî mülkiyet hakları ile diğer değerler, varsa özel sicillerine kaydedildikleri ve taşınırlar güvenilir bir kişiye tevdi edildikleri takdirde aynî sermaye olarak kabul olunur. Düzenlemenin amacı, şirkete getirilecek aynî sermayenin teminat altına alınması ve kuruluş safhasındaki birtakım sorunları önlemek olarak ifade edilmiştir¹⁰³. Düzenlemeye göre taşınmazlar tapu siciline, fikrî mülkiyet hakları ile diğer değerler ise varsa özel sicillerine kaydedilmedikleri müddetçe aynî sermaye olarak kabul olunamazlar.

Düzenlemede, aynî sermaye olarak taahhüt edilecek değer, taşınmaz ise tapu siciline şerh verilmesi; kendi özel sicilleri bulunan diğer değerlerden biri ise bu özel sicillere kaydedilmesi öngörülmüştür. Kanun koyucu, taşınmazlar için *şerh*; diğer değerler için ise *kayıt* kavramını tercih etmiştir. Hükmün gerekçesinde ise, sadece tapu sicili bakımından değil; diğer değerler için tutulan özel siciller bakımından da keyfiyetin şerhinden bahsedilmiştir¹⁰⁴. Bu esastan olmak üzere ifade edilmelidir ki; kanun koyucunun şerh ve kayıt kelimelerini tercih etmesi noktasında bilinçli bir tutumu söz konusu değildir. Medenî hukuk nazariyesi ve TMK'da yer alan tapu sicili düzenlemeleri bakımından

¹⁰² TEKİNALP, s. 158; HÜFFER/ KOCH, § 27 Rn. 10.

¹⁰³ Bkz. TTK m. 128 gerekçesi.

¹⁰⁴ Bkz. TTK m. 128 gerekçesi.

şerh kavramına mevsuf bir mana yüklenmiştir¹⁰⁵; bununla birlikte, gemi sicili ve gemiler bakımından meseleyi tafsilatlı şekilde ele almak gerekir.

Evvelâ şu tespiti yapılmalıdır: TTK m. 128/2’de yer alan düzenleme ile kanun koyucunun muradı; aynî sermaye unsurunu, şirkete intikâl edinceye kadar azamî derecede teminat altına almaktır. Bir başka ifade ile düzenlemenin mesnedi, şirketler hukukuna dair mülâhazalardır. Bu bakımdan hükmün tefsirinde, şirket sermayesinin sağlıklı bir şekilde tamam olması ve buna bağlı olarak şirketin sorunsuz bir şekilde kurulması gözetilecektir. Taahhüt edilen sermayeyi, tam olarak güvence altına alabilmek; sermaye olarak taahhüt edilen değer üzerinde hâlihazırda hak sahibi olarak görünen kişinin tasarruf yetkisini mutlak surette kısıtlamak ile mümkün olur. Bununla birlikte, bu yönde bir kısıtlamanın olabilirliği, TTK ve ilgili mevzuatın yanı sıra; özel sicillerin kendi mevzuatlarındaki düzenlemeler bakımından da değerlendirilmelidir.

Türk Ticaret Kanunu’nun 128’inci maddesinin 6’ncı fıkrasında göre, anonim şirketin tüzel kişilik kazanmasının akabinde ticaret sicil müdürü tarafından, aynî sermaye olarak taahhüt edilen değerın şirket adına tescili için ilgili sicile re’sen ve hemen bildirimde bulunulur. Bunun yanı sıra, şirketin tek taraflı tescil talebinde bulunma hakkı da saklı tutulmuştur. Bu talep hakkı ile gemi siciline şerh verilebilecek hâllerin düzenlendiği TTK m. 977/1’de yer alan “*gelecekte doğacak ya da şarta bağlı bir talep hakkı*” ibareleri örtüşmektedir. Bu esastan olmak üzere aynî sermaye taahhüdü, MGS’ye şerh verilebilecektir. Bu düzenleme, TTK m. 991/3’de yapılan atfa istinaden, Yapı Sicili bakımından da uygulama alanı bulacaktır. Kezâ TUGS’ye kayıtlı olan gemilerin aynî sermaye olarak taahhüt edilmesi hâlinde de, keyfiyet sicile şerh verilebilecektir. TUGSY m. 14’e göre; TUGS’ye tescil işlemleri ile gemilerin terkin, satış, isim değişikliği, ipotek tescili ve diğer benzeri işlemler, TTK ve GSN’nin 4490 sayılı TUGSK’ya aykırı olmayan hükümleri uygulanacaktır. Yönetmelik’de geçen “*diğer benzeri işlemler*” kapsamına, şüphesiz ki, aynî sermaye taahhüdünün şerh verilmesi de dâhildir¹⁰⁶. Türk gemi sicil düzeninin bir unsuru olan Bağlama Kütüğü bakımından ise, II-B-2-d numaralı başlıkta da ifade ettiğimiz üzere; TTK m. 128/2 bağlamında aynî sermaye taahhüdünün kaydı mümkün olabilecektir. Mamâfih bu hâlde, Bağlama Kütüğü’ne yapılacak kayıt, şerh niteliğinde olmayacaktır. Şöyle ki, ne kanunda bu yönde bir atf vardır; ne de BKUY’de şerh verilebileceği hususunda bir düzenleme vardır¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Bkz. ANTALYA (TOPUZ), s. 662-663.

¹⁰⁶ Aynı yönde bkz. ATAMER, (2018), s. 105.

¹⁰⁷ ATAMER, (2018), s. 105.

İmdi, MGS, Yapı Sicili ve TUGS'ye verilebilecek şerh ile Bağlama Kütüğü'ne yapılacak kaydın hukukî etkisi nedir? Bu şerh ve kayıt, acaba gemi sicilini kilitleyip işleme kapatacak mı; yoksa sicile kayıtlı gemi üzerinde tasarrufta bulunabilmek söz konusu olabilecek midir? Bunun gibi MGS, Yapı Sicili ve TUGS'ye verilebilecek şerh ile Bağlama Kütüğü'ne yapılacak kaydın hukukî etkileri bakımından herhangi bir fark söz konusu mudur?

Evvelâ ifade etmek gerekir ki, TTK m. 128/2'de yer alan “*özel sicile yapılan kayıt iyiniyeti kaldırır*” hükmü; MGS, Yapı Sicili, TUGS ve Bağlama Kütüğü için cârîdir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, TTK m. 128/2'de yer alan düzenlemenin amacı, aynı sermaye unsurunu güvence altına almaktır. Nitekim sicile yapılacak kaydın iyiniyeti kaldıracağı hükmü de, bu amacın bir tezahürüdür. Hükümdeki geçen “*iyiniyeti kaldırır*” ifadesinin tefsiri, esasında her bir sicilin kendi mahiyeti dairesinde yapılmalıdır. Bazı siciller, etkin bir koruma sağlarken; bazı siciller bu amaç için şerh veya kayıt düşülmesine dahi uygun değildir¹⁰⁸. Millî Gemi Sicili'ne verilecek şerhin hukukî etkisi, TTK m. 979'da düzenlenmiştir. Buna göre; mülkiyetin iktisabı, lehine şerh verilen kişiye karşı geçersiz olduğu takdirde, şerh sahibi, şerh ile teminat altına alınan istem hakkının gerçekleşmesi için gerekli olan tescile veya silinmeye onay vermesini iktisap edenden isteyebilir. Binâenaleyh aynı sermaye olarak taahhüt edildiği MGS'ye şerh ettirilen geminin, şirket tescil edilinceye kadar bir üçüncü kişiye devri hâlinde; TTK m. 128/6 ve TTK m. 979/1'e göre şirketin, geminin kendi adına tescilini talep edebilmesi söz konusu olacaktır.

Yapı Sicili bakımından ise TTK m. 991/3'de yapılan atfa göre; MGS'ye şerh verilebilecek hâlleri düzenleyen TTK m. 977 hükmünün uygulanacağı yukarıda ifade edilmişti. Bu esastan olmak üzere, şerh verilebilecek hâller hususunda MGS'ye dair esaslara yapılan atıfla; verilecek şerhin usul ve esaslarına dair hükümlere de yollama yapıldığını kabul etmek gerekir. Benzer bir mülâhazanın, TUGSY m. 14'de yer alan düzenlemeye istinaden, TUGS bakımından da geçerli olacağı kanaatindeyiz. Netice itibarıyla, Yapı Sicili ve TUGS'ye şerh verilmiş aynı sermaye taahhüdüne istinaden; lehine şerh verilen şirket, TTK m. 128/6 ve m. 979/1'e göre talep hakkını kullanabilecek ve şirket adına tescil gerçekleştirilebilecektir.

Sermaye koyma borcu, bir nisbî hakka vücut verir. Bir başka ifade ile aynı sermaye koyma borcunun ifası, sadece taahhüt borçlusundan istenebilir¹⁰⁹. Bu

¹⁰⁸ Bkz. yukarıda II-B-2 numaralı başlık.

¹⁰⁹ ANTALYA/TOPUZ, *Medeni Hukuk*, s. 200.

bakımdan kural olarak TTK m. 128/2'ye göre aynî sermaye taahhüdünün, tapu siciline yahut kendi özel siciline şerh verilmesi, şerh sahibine nisbî (şahsî) bir hak bahşeder¹¹⁰. Şerhe bağlı nisbî hak, tasarruf yetkisini ortadan kaldırmaz; aynî sermayeyi sonradan iktisap edenlere karşı bir talep hakkı verir¹¹¹. Bu noktada, TTK m. 977/2'de yer alan, “*şerhten sonra gemi ya da ipotek üzerinde yapılacak tasarruflar, şerh ile teminat altına alınan hakkı ihlal ettiği ölçüde geçerli değildir*” ibaresi ele alınmalıdır. Nitekim TTK m. 979/1'de, şerhe rağmen yapılacak tasarruf işlemlerinin, şerh ile teminat altına alınan hakkı ihlâl ettiği ölçüde geçerli olmayacağı ifade edilmiştir. Tasarruf işlemlerini şerh ile kısıtlanması hâlinde de esasında bir devir yasağı söz konusu değildir; tasarruf işlemi, şerh ile teminat altına alınan hakkı ihlâl ettiği ölçüde geçersiz olacaktır. Bir başka ifade ile bu şerh, bir tasarruf takyidi olarak değerlendirilebilir¹¹². Bu esastan olmak üzere, aynî sermaye taahhüdüne dair şerhe rağmen bir tasarruf işlemi gerçekleştirilip; akabinde buna bağlı olarak gemi sicilinde bir tescil yapılması, kanaatimizce yolsuz tescil olarak telakki edilmelidir. Bu bakımdan, gemiyi iktisap edene karşı açılacak dava, sicilin düzeltilmesi talebini içerecektir.

Bağlama Kütüğü hakkında ise yukarıda II-B-2-d numaralı başlıkta, TTK m. 128/2'ye göre aynî sermaye taahhüdünün Bağlama Kütüğü'ne kaydedilmesi gerektiği yönündeki kanaatimizi ifade etmiş; bu bapta ise Kanun'da ve BKUY'de Bağlama Kütüğü'ne şerh verilebileceğine dair bir düzenleme olmadığından bahisle şerh verilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştik. Şimdi bu hâlde, Bağlama Kütüğü'ne yapılacak kayıt şerh değilse; hukukî etkisi ne olacaktır? Bağlama Kütüğü'ne yapılacak kayıt, şerh niteliğinde olmadığından; tabii olarak, şerhe bağlı neticeler ve haklar da gündeme gelmeyecektir. Bir başka ifade ile anonim şirketin, MGS, Yapı Sicili ve TUGS'de aynî sermaye taahhüdü hususunda verilmiş şerhe istinaden talep hakkı söz konusu olabilecek iken; aynı husus ile alâkalı Bağlama Kütüğü'ne yapılacak kayıtlar anonim şirkete böyle bir hak bahşetmeyecektir. Ne var ki

¹¹⁰ Benzer şekilde tapu siciline TTK m. 128/2'e göre verilebilecek şerhin, bir şahsî hakkın şerhi olduğu hususunda bkz. MANAVGAT (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK), s. 354; ÇONKAR, 424-425.

¹¹¹ ANTALYA/TOPUZ, *Medeni Hukuk*, s. 205.

¹¹² Aynı yönde bkz. AKDAĞ GÜNEY/GÜMÜŞ, s. 20; GÜRBÜZ USLUEL, s. 159.

Taşınmazlar bakımından ise farklı görüşler ileri sürülmüştür. TTK m. 128/2'ye göre verilecek şerhin bir tasarruf kısıtlaması olduğu yönünde bkz. ÖZYİĞİT, s. 102. Bununla birlikte işbu şerhin bir şahsî hakka vücut verdiği hakkında bkz. MANAVGAT (KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK), s. 354-355.

burada, hem TTK m. 128/2-son cümlelerin, hem de Bağlama Kütüğü'ne yapılan kaydın hukuk âleminde mana kazanması; TMK m. 3'de ifadesini bulan iyiniyet kaidesi bağlamında söz konusu olabilecektir. Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemilerin devrini konu alan hukukî işlemlerin başkanlıklar veya noterde düzenlenecek olması, noterde yapılması hâlinde takyidatın yer aldığı ve satışın yapıldığı tarihle aynı tarihli bağlama kaydı örneğinin devralanın incelenmesi için notere sunulacak olması; BKUY m. 14'de düzenlenmiştir. Bu bakımdan, Bağlama Kütüğü'ne aynı sermaye olarak taahhüt edildiği kaydedilmiş bir gemiyi, şirketin tesciline kadar ki süreye içinde bir üçüncü kişinin iyiniyetli olarak devralmasının önü kapanmıştır. Bu esastan olmak üzere TTK m. 128/2'ye göre keyfiyetin Bağlama Kütüğü'ne kaydı, şirketler hukuku bağlamında doğrudan bir talep hakkı vermese de; üçüncü kişinin iyiniyetini ortadan kaldırmak için yeterli olacaktır.

Bu babın sonunda şu hususu ifade etmek gerekir: Üçüncü şahıslara karşı, Kanuna istinaden tutulması öngörülmüş ve kısmen dahi olsa aleniyet kesbeden sicil ve kütük kayıtlarının gerçek hâli yansıtmadığını ileri sürmek; dürüstlük kuralı ile bağdaşmaz¹¹³. Nitekim Türk Medeni Kanunu'nun 7'nci maddesindeki düzenlemeye göre; resmi sicil ve senetler, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturur.

B. Gemi Mülkiyetinin Şirkete İntikâli

Mülkiyetin devrini konu alan sözleşme ilişkilerinde, taahhüt işleminin yanı sıra bir de tasarruf işlemi vardır ki; bununla birlikte devredilen hak, devralanın malvarlığına dâhil olur¹¹⁴. Bir başka ifade ile taahhüt işlemi, devir konusu hakkın devralana intikâli için tek başına yeterli değildir. Bu bakımdan gemi sicillerine (MGS, Yapı Sicili, TUGS ve Bağlama Kütüğü) kayıtlı bir gemiye, TTK m. 128/2'ye göre değer biçilmesi ve geminin esas sözleşmeye aynı sermaye olarak derç edilmesi ve yine TTK m. 128/2'ye göre keyfiyetin sicile şerh veya kayıt ettirilmesi de; geminin mülkiyetinin şirkete intikâli bakımından yeterli olmayacaktır. Hâl bu iken anonim şirketlere aynı sermaye getirilmesine dair kanunî ve tatbikî manzume de kural olarak aynı nazarî temele istinat eder; lâkin şirketler hukuku bağlamında, taahhüt konusu aynı sermayenin türüne göre bazı farklılıklar söz konusudur.

Gemiler, Türk Ticaret Kanunu'nun 936'ncı maddesinde yer alan düzenlemeye göre; sicile kayıtlı olsun veya olmasın, tüm gemiler taşınır eşya

¹¹³ ÇAĞA/KENDER, s. 81; KANER, s. 38.

¹¹⁴ Bkz. EREN, s. 173-177.

mahiyetindedir. Türk Medeni Kanunu'nun 763'üncü maddesine göre; taşınır mülkiyetinin nakli için zilyetliğin devri gerekir. Her ne kadar düzenlemede sadece zilyetliğin devrinden bahsedilmişse de; taşınır mülkiyetinin devren iktisabı esas olarak, taahhüt ve tasarruf işlemlerinden müteşekkildir¹¹⁵. Taşınır malların devrine dair bu genel kaide, gemiler için de cârîdir. Bununla birlikte, sicile kayıtlı gemilerin devir şekli, TTK m. 1001'de ayrıca düzenlenmiştir¹¹⁶.

Gemi siciline kayıtlı olan bir geminin devri için, malik ile iktisap edenin, mülkiyetin iktisap edene devri hususunda anlaşmaları ve geminin zilyetliğinin geçirilmesi şarttır (TTK m. 1001/1). Hükmün 2'nci fıkrasında yer alan mülkiyetin devrine ilişkin anlaşmaya dair şekil şartı bir yana bırakılırsa; sicile kayıtlı gemilerin devrinin de, TMK'de yer alan taşınırın devrine dair genel kaideye paralel şekilde düzenlendiği ifade edilebilir¹¹⁷. Zilyetliğin devralana geçirilmesi, taşınır devrinde olduğu gibi TMK m. 977 ilâ 980'e göre gerçekleşecektir¹¹⁸.

Anonim şirkete aynî sermaye olarak taahhüt edilen bir değer, şirketin malvarlığına ne zaman intikâl edeceği hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Lâkin bu görüşler, genellikle taşınmazlar üzerinde serdedilmiş; gemilere dair özgül değerlendirmeler pek sınırlı kalmıştır. Bu noktada, gemilerin taşınır mal mahiyetinde olduğu şüphesiz olmakla birlikte; fikrî mülkiyet ya da maden hakları gibi kendi özel sicilleri bulunmasından mütevellit, hususi bir değerlendirme icap eder. Kanaatimizce, TTK m. 128'in taşınırlara dair olduğu tasrih edilmiş 4'üncü fıkrası öncelikle uygulama alanı bulacaktır. Bunun yanı sıra, gemilerin kendi özel sicilleri olan taşınırlar olması hasebiyle, tapu sicili esas alınarak ihdas edilen taşınmazlara dair hükümler de, özellikle sicil ile alâkalı hususlar bakımından uygun düştüğü ölçüde uygulanabilecektir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 128'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre, paradan başka bir iktisadî değer veya bir taşınırın sermaye olarak konulmasının borçlanılması hâlinde anonim şirket, tüzel kişilik kazandığı andan itibaren bunlar üzerinde malik sıfatıyla doğrudan tasarruf edebilir. Hükmün lafzı, taşınır mal olan gemilerin mülkiyetinin ne zaman şirkete intikâl edeceği

¹¹⁵ AYAN, s. 566.

¹¹⁶ Gemi mülkiyetinin devri bakımından TTK'de öngörülen esaslar, TTK m. 1011'e göre Yapı Sicili'ne ve TUGSK m. 6 ve TUGSY m. 14'e göre TUGS'ye kayıtlı gemiler bakımından da uygulama alanı bulacaktır.

¹¹⁷ SÖZER, s. 118.

¹¹⁸ SÖZER, s. 118-119; YAZICIOĞLU, s. 157.

hususunu açıklığa kavuşturmaktadır. Anonim şirket, tüzel kişilik kazandığı anda, gemi üzerinde malik sıfatını kazanacaktır¹¹⁹. Aynî sermaye olarak taahhüt edilen taşınırların, anonim şirket tüzel kişilik kazandığı anda şirkete intikâl edeceğine dair TTK m. 128/4 hükmü, esasında gemi mülkiyetinin devrine ilişkin kaidelerle birebir uyumludur. Her ne kadar gemiler bakımından bir özel sicil ihdas edilmişse de bu özel sicile kaydın mülkiyetin intikâli bakımından bir fonksiyonu yoktur. Bir başka ifade ile gemi siciline tescil, mülkiyet hakkı bakımından izharî (açıklayıcı) mahiyettedir¹²⁰. Kural olarak zilyetliğin devri ile mülkiyetin intikâli tamam olmaktadır.

Aynî sermaye olarak taahhüt edilen sicile kayıtlı gemilerin mülkiyetinin, anonim şirkete intikâl etmesi için; TTK m. 1001/1’de ifadesini bulan tasarruf işlemi mahiyetindeki zilyetliğin de şirkete geçirilmesi gerekecektir¹²¹. Bu noktada şirketin tescili ile geminin mülkiyetinin şirkete intikâl edeceğine dair görüş; zilyetliğin devri bağlamında TMK m. 979/1’deki hükmen teslim esasları ile uygundur. Türk Medeni Kanunu’nun 979’uncu maddesinin 1’inci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; zilyetliği devreden, özel bir hukuki ilişkiye dayanarak zilyet olmaya devam ederse zilyetlik, teslim gerçekleşmeksizin kazanılmış olur. Hükmen teslim esasına göre, devredenın doğrudan zilyetliği özel bir hukukî ilişkiye dayanmaktadır ve bu özel hukukî ilişki nedeniyle devralan, taşınırın zilyetliğini teslim yolu ile kazanamamaktadır. Bu esasın uygulama alanı bulabilmesi için ise hükmen teslim sözleşmesi gerekir; bu sözleşme, zilyetliğin teslimsiz devrine imkân veren bir zilyetlik sözleşmesidir¹²². Şirket esas sözleşmesi bu bağlamda hükmen teslim sözleşmesi olarak telakki edilebilir ve şirketin tescili ile birlikte geminin zilyetliğinin de şirkete intikâl ettiği kabul edilebilir.

Gemi mülkiyetinin devrinde gemi sicilinin sadece izharî bir fonksiyonu olmasına rağmen; TTK m. 974/1’de “*gemi sicilinde malik olarak kayıtlı bulunan kişi, geminin maliki sayılır*” lafzı ile ifadesini bulan sicil karinesini, sermaye taahhüdü bahsinde ayrıca ele almak gerekir. Anonim şirketin tüzel

¹¹⁹ KARAMAN COŞGUN, s. 339; YAZICIOĞLU, s. 158; ÇONKAR, s. 502. Kendi özel sicilleri bulunan aynî değerler bakımından da işbu esasın cârî olduğu hakkında bkz. DEMİREL, s. 127; SEVİ, s. 279; AKDAĞ GÜNEY/GÜMÜŞ, s. 19.

¹²⁰ YAZICIOĞLU, s. 157; SÖZER, s. 121. Alman hukuku bakımından, gemi mülkiyetinin sicil dışında intikâl edeceği; fakat uygulamada üçüncü kişilerin iyiniyetli iktisaplarının engellenmesi bakımından resmî bir belge tertip ettikleri hakkında bkz. HERBER, s. 117.

¹²¹ ÇONKAR, s. 502.

¹²² ANTALYA (TOPUZ), s. 271.

kişilik kazanmasından, geminin şirket adına tesciline kadar geçen süre zarfında; geminin mülkiyetine dair maddî durumun sicildeki şekli kayıt ile örtüşmeyeceği açıktır. Anonim şirketin aynı sermaye olarak taahhüt edilen sicile kayıtlı gemi üzerindeki tasarruf yetkisi bakımından, sicil karinelerinin düzenlendiği TTK m. 974 ve sicile güven ilkesinin düzenlendiği TTK m. 983 hükümleri birlikte değerlendirilmelidir. Bu düzenlemeler karşısında, zilyetliğin bir hak karinesi olarak kabulü, sicile kayıtlı gemiler bakımından mümkün değildir¹²³. Bu bakımdan sicile kayıtlı gemi üzerinde tasarruf yetkisinin kullanılabilmesi; geminin anonim şirket adına sicile tesciline bağlıdır¹²⁴. Gemi sicil düzenine ve gemi mülkiyetinin devrine dair hükümler ele alındığında; şirketin taşınmazlar üzerinde tasarruf edebilmesi için tapu siciline tescilin gerekli olduğu yönündeki TTK m. 128/5 hükmünün sicile kayıtlı gemiler ve gemi sicilleri bakımından uygulama alanı bulacağını ifade etmek gerekir¹²⁵.

Millî Gemi Sicili, Yapı Sicili ve TUGS'ye kayıtlı gemilere dair yukarıdaki izahattan başka, Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemilerin mülkiyetinin intikâlini ayrıca ele almak gerekir. Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemilerin mülkiyetinin devri, BKUY m. 14'de düzenlenmiştir¹²⁶. Buna göre Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçlarının mülkiyetinin devrini gerektiren hukukî işlemlere yönelik belgelerin, başkanlıklar (liman veya belediye) huzurunda veya noterde düzenlenmesi zorunludur. Düzenlemenin lafzından, taahhüt işleminin şekil şartına tâbi olduğu anlaşılacakla birlikte; tasarruf işlemi ve akabinde mülkiyetin devri için kütüğe kaydın gerekli olup olmadığı hususu açık değildir¹²⁷. Kanaatimiz odur ki Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemilerin mülkiyetinin anonim şirkete intikâli bakımından; MGS, Yapı Sicili ve TUGS'ye tescilli gemiler ile aynı esaslar uygulama alanı bulacaktır. Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemilerin mülkiyetinin devrine dair öğretilerdeki tartışmalar; TTK m. 128/4 ve TTK m.128/5'deki esaslar zaviyesinden ele alındığında, meselenin sarâhate kavuşturulması daha kolaydır. Bu bakımdan, esas sözleşme resmî

¹²³ YAZICIOĞLU, s. 160.

¹²⁴ KARAMAN COŞGUN, s. 339; YAZICIOĞLU, s. 158.

¹²⁵ Kendi özel sicilleri bulunan fikrî mülkiyet hakları bakımından bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZ-DAMAR, s. 179.

¹²⁶ Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemilerin Türk Medeni Kanunu'ndaki taşınır devri hükümlerine tâbi olduğuna dair Yargıtay kararı ve görüş için yukarıdaki 99 numaralı dipnota bakınız.

¹²⁷ Tafsilatlı değerlendirme için bkz. SEVİNÇ KUYUCU, s. 870-878. Mülkiyetin intikâli bakımından Bağlama Kütüğü'ne kaydın izharî (açıklayıcı) mahiyette olduğu hakkında bkz. YAZICIOĞLU, s. 146-147. Karşı görüş için bkz. ALGANTÜRK LIGHT, s. 58.

şekil yerine geçecek ve şirketin tescili ile geminin mülkiyeti anonim şirkete geçecektir (TTK m. 128/4). Mamâfih, anonim şirketin gemi üzerinde tasarruf yetkisini kullanabilmesi için ise, TTK m. 128/5'e göre Bağlama Kütüğü'ne malik olarak kaydı şarttır.

SONUÇ

Sicile kayıtlı (müseccel) gemilerin anonim şirketlere aynî sermaye olarak getirilmesinin incelendiği işbu makalede; aşağıdaki tespitler yapılmış ve neticelere varılmıştır:

1. Türk Ticaret Kanunu'nun 128'inci maddesinin 2'nci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre, kendi özel sicilleri bulunan değerlerin (fıkrî mülkiyet hakları, maden hakları, sivil hava araçları gibi), anonim şirketlere aynî sermaye olarak kabul olunabilmesi için; keyfiyetin kendi özel sicillerine kaydedilmesi şarttır. Bu kaide, şüphesiz ki sicile kayıtlı gemiler için de cârîdir.

2. Bu noktada, gemilerin kaydedildiği sicil ve kütüklerin, sicil mahiyeti ve TTK m. 128/2 bağlamında “özel sicil” mahiyetinde olup olmadığı üzerinde durulması gerekmiştir. Türk deniz hukukunda, dört kayıt düzeninden müteşekkil bir manzume söz konusudur. Bu kayıt düzenleri; Millî Gemi Sicili, Yapı Sicili, Türk Uluslararası Gemi Sicili ve Bağlama Kütüğü'dür. Öğretide ekseriyet, Bağlama Kütüğü'nün bir sicil olarak kabul edilemeyeceğini savunmaktadır. Lâkin kanaatimiz odur ki; sicil ve kütük lafızları aynı manadadır ve kanun koyucu bir sicile dair aleniyet, güven prensibi gibi hususları farklı şekillerde düzenleyebilir. Bu bakımdan Bağlama Kütüğü de Türk gemi sicil düzeninin bir parçasıdır. TTK m. 128/2 bağlamında ise bu dört sicilin de, özel sicillerden sayılacağını ifade etmek gerekir. MGS, Yapı Sicili, TUGS ve Bağlama Kütüğü de; mülkiyet ve mülkiyet takyitlerinin şerhine/kaydına müsaittir ve tam yahut kısmî bir aleniyet sağlarlar.

3. TTK m. 128/2'ye göre aynî sermaye taahhüdü, ilgili sicile kaydedilmek suretiyle teminat altına alınacaktır. Bununla birlikte evvelâ, aynî sermayeye TTK m. 343'e göre değer biçilmesi gerekir. Değerleme raporunu hazırlayacak bilirkişiler, anonim şirketin merkezinin bulunacağı yer mahkemesi tarafından tayin edilecektir. Özellikle taşınmazlara değer biçilmesi bakımından bu düzenleme, öğretide eleştiri konusu yapılmıştır. Şirket merkezinin, bağlama limanında yahut sicil çevresi içinde bulunmaması dikkate alınır; sicile kayıtlı gemiler için de tatbikatta bazı sorunlar söz konusu olabilecektir. Kezâ sermaye olarak konulan geminin seferde olma ihtimali de; denizcilik

hayatının tabiatından kaynaklanan bir vakıa olarak, gemiye değer biçilmesini geciktirebilir.

4. Esas sözleşmeye, geminin bilirkişilerce tespit ve mahkemece tasdik edilmiş değerinin yanı sıra; gemiye dair ayırt edici hususların da derç edilmesi gerekir. Geminin adının ve sicil numarasının esas sözleşmeye yazılması yeterlidir. Bununla birlikte duraksamaya yer vermemek ve muhtemel ihtilafların önüne geçmek adına; geminin boyutları (boy/en/derinlik) ve hacmi (gros ve net ton) gibi bazı bilgilerin de esas sözleşmede yer alması mümkündür. Nitekim aynı sermayenin değerlendirme raporunda bu gibi hususlar da tafsilatlı olarak kayıtlı bulunacaktır.

5. TTK m. 128/2’de öngörülen şerh/kayıt usulü; gemi siciline şerh verilebilecek hâllerin düzenlendiği TTK m. 977/1 ile uyum içindedir. TTK m. 977/1’e göre, gelecekte doğacak ya da şarta bağlı bir talep hakkı, gemi siciline şerh verilebilecektir. Bağlama Kütüğü bakımından ise şerh usulü, kanunda veya BKUY’de düzenlenmiş değildir; lâkin emredici hüküm mahiyetindeki TTK m. 128/2 uygulanacak ve Bağlama Kütüğü’ne kayıtlı bir geminin anonim şirkete sermaye olarak getirilmesi hâlinde keyfiyet kütüğe kaydedilecektir. Bu esastan olmak üzere işbu kaydın, TTK m. 128/2’ye göre iyiniyeti kaldıracağı da açık olmakla birlikte; Bağlama Kütüğü hakkında TTK m. 977/1 gibi bir düzenleme mevcut değildir. Ancak TTK m. 128/2-son cümle ve BKUY m. 14’de düzenlenen devir usulü bakımından, aynı sermaye taahhüdünün Bağlama Kütüğü’ne kaydı, şirketler hukuku bağlamında doğrudan bir talep hakkı vermese de; üçüncü kişinin iyiniyetini ortadan kaldırmak için yeterli olacaktır. Bununla birlikte gerçekleştirilecek kanunî düzenlemelerle; Bağlama Kütüğü’ne yapılacak kayıtların da şerh kuvvetinde olması sağlanarak bu kayıtlara hukukî işlevsellik kazandırılabilir.

5. Aynı sermaye olarak taahhüt edilen ve taşınır mahiyetinde olduğu sabit olan (TTK m. 936/1) geminin mülkiyetinin şirkete intikâli bakımından, TTK m. 128/4 câri olacaktır. Hükme göre; bir taşınırın sermaye olarak borçlanılması hâlinde şirket, tüzel kişilik kazandığı andan itibaren bunlar üzerinde malik sıfatıyla doğrudan tasarruf edebilir. Anonim şirketin tüzel kişilik kazanması ile birlikte; MGS, Yapı Sicili, TUGS ve Bağlama Kütüğü’ne kayıtlı gemiler, şirket tarafından tescilsiz şekilde iktisap edilmiş olacaktır. Mâmafih anonim şirket, gemi üzerindeki tasarruf yetkisini, gemi sicilinde kendi adına yapılacak tescil veya kayıt ile kazanacaktır.

KAYNAKÇA

- AKDAĞ GÜNEY, Necla/GÜMÜŞ, Mustafa Alper: “Taşınırların Anonim Şirkete Esas Sermaye Olarak Getirilmesi”, **Regesta Ticaret Hukuku Dergisi**, C. 3 S. 3 (2013), s. 3-30.
- AKINCI, Sami: “Gemi Mülkiyeti”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 23 S. 3-4 1958), s. 291-368.
- AKSOY, E. Sami: Türk Hukukunda Yeni Bir Düzenleme: Bağlama Kütüğü”, **Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan**, I. Cilt, Ankara 2010, s. 63-139.
- ALGANTÜRK LIGHT, Didem: “Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği Hakkında Değerlendirmeler”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Y. 8, S. 16 (2009), s. 49-64.
- ANSAY, Tuğrul, **Anonim Şirketler Hukuku**, Beşinci Baskı, Ankara 1975.
- ANTALYA, O. Gökhan/TOPUZ, Murat: **Eşya Hukuku**, Cilt IV/1, 3. Baskı, Ankara 2019.
- ANTALYA, O. Gökhan (Editör)/TOPUZ, Murat: **Marmara Hukuk Yorumu, Medeni Hukuk (Giriş, Kavramlar, Başlangıç Hükümleri)**, 3. Bası, Ankara 2019 (*Medeni Hukuk*).
- ARSLANLI, Halil: **Anonim Şirketler I**, 2 nci Bası, İstanbul 1959.
- ASLAN, Mehmet: **Fikri Mülkiyet Haklarının Anonim Şirketlere Aynı Sermaye Olarak Getirilmesi**, Ankara 2016.
- ATAMER, Kerim: “Bağlama Kütüğü: Yasama Amacı, Uygulama Alanı ve Özel Hukuk Kurallarına Etkisi”, **BATİDER**, C. 25 S. 4 (2009), 297-368.
- ATAMER, Kerim: **Deniz Ticareti Hukuku II – Gemilerin Eşya Hukuku**, İstanbul 2018.
- AYAN, Mehmet: **Eşya Hukuku II Mülkiyet**, 9. Baskı, Ankara 2016.
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet: **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, Ankara 2019.
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin: **Ticari İşletme Hukuku**, 10. Bası, Ankara 2017.
- BAHTİYAR, Mehmet: **Ortaklıklar Hukuku**, 12. Bası, İstanbul 2017.
- BİÇER, Levent: **Anonim Şirketlerde Şartlı Sermaye**, İstanbul 2010.
- CAN, Mertol: **Deniz Ticareti Hukuku Cilt I**, İkinci Baskı, Ankara 2003.

- ÇAĞA, Tahir/KENDER, Rayegân: **Deniz Ticareti Hukuku I**, 14. Bası, İstanbul 2005.
- ÇAĞLAR, Hayrettin, “Anonim Şirketlerde Ayni Sermayeye Değer Biçilmesi”, **BATİDER**, C. 26 S. 2 (2010), s. 35-53.
- ÇONKAR, M. Halil: **Anonim Ortaklıkta Ayni Sermaye**, İstanbul 2016.
- DEMİR, İsmail: “Yeni Bağlama Kütüğü Rejimi Üzerine Değerlendirmeler”, **AÜHFD**, C. 64 S. 1(2015), s. 103-169.
- DEMİREL, Duygu: **Ticaret Sicili**, Ankara 2016.
- EREN, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 14. Baskı, Ankara 2012.
- GÖZÜYEŞİL, Fevzi Fırat: **Sermaye Piyasası Hukukunda İzahnameden Doğan Sorumluluk**, 2. Baskı, Ankara 2020.
- GÜRBÜZ USLUEL, Aslı: “Ticari İşletmelerin Devri, Yapısal Değişiklik ve Ticaret Şirketlerine Ayni Sermaye Getirilmesi İşlemlerinde, Ticaret Sicili Müdürünün Bildirim Yükümlülüğü ve Hukuki Sonuçları”, **İÜHFM**, C. 71 S. 2, (2013), s. 145-164.
- HABERSACK, Mathias/GOETTE, Wulf/KALSS, Susanne: **Münchener Kommentar “zum Aktiengesetz: AktG, Band 1**, 5. Auflage 2019.
- HERBER, Rolf: **Seehandelsrecht Systematische Darstellung**, 2. neu bearbeitete Auflage, 2016.
- HİRŞ, Ernst: **Ticaret Hukuku Dersleri**, Üçüncü Bası, İstanbul 1948.
- HÜFFER, Uwe/KOCH, Jens: Aktiengesetz: **AktG Kommentar**, 14. Auflage 2020.
- İMREGÜN, Oğuz: **Anonim Ortaklıklar**, 4. Bası, İstanbul 1989.
- KALPSÜZ, Turgut: **Deniz Ticareti Hukuku Birinci Cild**, Ankara 1971.
- KARAMAN COŞGUN, Özlem: “Anonim Şirketlerde Sermaye Kavramı Ve Ayni Sermaye Değerinin Belirlenmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 18 S. 2 (2012), s. 333-348.
- KANER, İnci Deniz: **Deniz Ticareti Hukuku I-II**, İstanbul 2019.
- KAYA, Mustafa İsmail: **Şartlı Sermaye Artırımı**, Ankara 2009.
- KENDİGELEN, Abuzer: **Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, İstanbul 2011.
- KIRCA, İsmail/ŞEHİRALİ ÇELİK, Feyzan Hayal/MANAVGAT, Çağlar:

Anonim Şirketler Hukuku, Cilt 1, Ankara 2013.

KÖKTÜRK, Erol/KÖKTÜRK, Erdal: **Taşınmaz Değerlemesi**, 4. Baskı, Ankara 2019.

KURT, Hayrettin: “Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu’nun Değerlendirilmesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2 (2014), s. 269-290.

MEYER, Manuel: **Die Sacheinlage im Aktienrecht**, 1. Auflage, Zürich/St. Gallen 2015.

ÖZDAMAR, Mehmet: “6102 Sayılı TTK Hükümleri Çerçevesinde Anonim Şirketlere Ayni Sermaye Konulmasına İlişkin Çeşitli Sorunlar”, **TFM** 2015/1, s. 143-156.

ÖZYİĞİT, Mehmet Hulusi: **Türk Hukukunda Yolsuz Tescil**, Ankara 2019.

PULAŞLI, Hasan: **Şirketler Hukuku Şerhi**, Cilt I-II, Ankara 2011.

SEVİ, Ali Murat: **Anonim Ortaklıklarda Sermayenin Oluşturulması ve Pay Sahiplerine İade Edilmesi Yasası**, Ankara 2013.

SEVİNÇ-KUYUCU, Aslıhan: “Bağlama Kütüğüne Kayıtlı Gemilerin Mülkiyetinin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Kazanılmasına İlişkin Esaslar”, **MHB**, Y. 37 S. 2, (2017), s. 859-884.

SÖZER, Bülent: **Deniz Ticaret Hukuku – I**, 5. Bası, İstanbul 2019.

TEKİL, Fahiman: **Deniz Ticareti Hukuku**, İkinci Baskı, İstanbul 1977.

TEKİNALP, Ünal: **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, 3. Bası, İstanbul 2013.

YAZICIOĞLU, Emine: **Kender/Çetingil Deniz Ticareti Hukuku**, On Beşinci Baskı, İstanbul 2019.

Sözlükler:

Arapça-Türkçe Sözlük (Haz. Tacettin Uzun/Yusuf Sami Samancı/Mücahit Küçüksarı), 2. Baskı, İstanbul 2016.

Hukuk Sözlüğü (Haz. Ejder YILMAZ), 4. Baskı, Ankara 2006

Türkçe Sözlük (Haz. Şükrü Haluk AKALIN ve başk.), 11. Baskı, Ankara 2011.

Veritabanı:

Kazancı - İhtihat Bilgi Bankası